

Prof. dr hab. Małgorzata Borowska
(wykład/konwersatorium dla II r. FN, 30 godz.
materiały)

WPROWADZENIE DO LITERATURY GRECJI NOWOŻYTNEJ

UWAGA: wszystkie teksty oryginalne (z wyjątkiem antycznych) zapisane są w systemie monotonicznym.

** – w przekładzie polskim publikowanym.

* – w przekładzie własnym w komputeropisie.

I. Okres literatury lokalnej (1453–1820)

(Mirambel)

Od upadku Konstantynopola do zdobycia przez Turków Krety: hellenizm między Patriarchatem, diasporą i zdławionym renesansem

(1453 – 1669)

(Kohler)

Historia

Główne etapy podboju Bizancjum przez Turków.

Główne teksty: Νίκος Καζαντζάκης (N. Kazantzakis), *Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος* (Konstantyn XI Paleolog, dramat*); wiersze J. Wiziinosa*, K. Palamasa**/* i K. Kariotakisa**/*.

Charakterystyka okresu dominacji obcych (1453–1821):

Turkokracja (organizacja ziem podbitych; obciążenia ludności; przywileje patriarchatu; stosunek do niewiernych; ruchy wolnościowe, brak kontaktu z Zachodem i wrogość wobec tradycji łacińskiej),

Latinokracja (posiadłości Genui, Wenecji, zakonów zachodnich)

organizacja ziem podbitych, stosunki społeczne i religijne,

Diaspora

charakterystyka ośrodków greckich; udział Greków w dorobku renesansu europejskiego.

Rozwój kultury i literatury na ziemiach greckich w końcowym okresie średniowiecza greckiego.

a. Pierwociny piśmiennictwa w języku ludowym (od epoki Komnenów).

b. Najstarsze pieśni gminne**.

Teksty: przekłady polskie ballad, cyklu klefetyckiego i mirolojów w osobnych plikach.

c. Poemat o Dijenisie Akrytasie** i pieśni cyklu akrytyckiego**.

d. Baśnie ludu greckiego**.

przykłady w osobnym pliku.

Literatura renesansu kreteńskiego Kreta pod panowaniem Wenecji 1204-1669

Στέφανος Σαγλίκης (Stefanos Sachlikis*), **Μαρίνος Φαλιέρος** (Marinos Falieros), **Λεονάρδος Δελαπόρτας** (Leonardos Delaportas), **Μπεργαδής** (Bergadis)**, **Ιωάννης Πικάτορος** (Joanis Pikatoros), **Γεώργιος Χορτάτζης** (Jeorgos Chortatsis*), **Βιτσέντζος Κορνάρος** (Witsendzos Kornaros)**/*, **Ιωάννης Ανδρέας Τρώιλος** (Joanis Andreas Troilos*), **Μάρκος Αντόνιος Φώσκολος** (Markos Andonios Foskolos*), gatunki, wzory, oryginalność);
teksty: liryki, sielanka *Ριγκνα Pastereczka****, poematy *Utrudzony***, dramat *Ofiara Abrahama***, tragedie: *Ερωφίλη* (Erofila), *Βασιλεύς ο Ροδολίνος* (Król Rodolin), *Ζήνων* (Zenon), komedie: *Στάθης* (Statis), *Κατζούρμπος* (Kadzurbos), *Φορτουνάτος* (Fortunat).

Βιτσέντζος Κορνάρος (Witsendzos Kornaros, XVII w.), poemat przygodowo-miłosny *Ερωτόκριτος* (Erotokritos).

Γεώργιος Χορτάτσης (Jeorgos Chortatsis, XVI/XVII w.), tragedia *Ερωφίλη* (Erofila), komedia *Κατζούρμπος* (Kadzurbos).

Literatura wysp (Cypr, Dodekanez)

Główne teksty: *Ρίμες αγάπης*** (Rymy miłosne)

Τeksty w: Κείμενα Κυπριακής λογοτεχνίας.

Αφόν του ξιφαριού μ'έχεις σημάδιν,
ω Πόθε, αλλού δεν έσυρες να δώσης'
τόπον δεν έχω πιον να με πληγώσης
παρά πληγήν πάνω 'ς πληγήν ομάδιν.

Αναμωμένος και πωρνόν και βράδυν
έβλεπες στην καρδιάν να με καρφώσης
κι ουδ'έπαψες ποτέ να με πληγώσης
δια να θωρής τα μμάτια μου πηγάδιν.

Κριτής για μένα άδικος έγινης,
αφόν εμέν που σ'ακλουθώ παιδεύγεις
και της εχθρής σου πλάσιν δεν εγγίζεις.

Εμέν τον δουλευτήν θεν να με κρίνης
κ'εκείνην απού σε μισά κηβεύγεις'

εννοιάζομαι σ'αυτόν της δεν ορίζεις (*Κυπριακά ερωτικά*, 16^{ος} αι., σονέτο).

αφόν = αφού, επειδή, από τότε που

ξιφάρι, το – βέλος, το

σημάδι, το – σκοπός, ο

έσυρες od σέρνω – tu: πηγαίνω

πιον = πια

ομάδι – μαζί

αναμωμένος – που σηκώνει το χέρι' με το χέρι έτοιμο

πωρνόν – πρωί

μμάτια (ομμάτια), τα = μάτια, τα

κριτής, ο – βασανιστής, ο

ακλουθώ od ακολουθώ – συνοδεύω

παιδεύγω (παιδεύω) – βασανίζω, κολάζω

πλάσιν – καθόλου

εγγίζεις = αγγίζεις

δουλευτής, ο – υπηρέτης, ο

θεν = θέλεις να

κηβεύγω – φροντίζω

εννοιάζομαι... – σκέπτομαι πως εξουσία πάνω της δεν έχεις.

Prymicja literatury nowogreckiej – Άνθη ευλαβείας

Ἄνθη ευλαβείας (Kwiaty pobożności) – zbiór utworów poetyckich i prozy uczniów, absolwentów i nauczycieli szkoły greckiej w Wenecji – Φλαγγίνειος Σχολή (Szkoła im. Flanginisa) – wydany w 1708 r. Te popisowe utwory pisane były w różnych językach: w łacinie i starożytnej grece, we włoskim i nowogreckim, w tym też w języku potocznym (romejskim). Szkołę ufundował (w zapisie testamentowym) Tomas Flanginis (1578–1648), rodem z Kierkiry. Była ona początkowo przeznaczona dla ziomków fundatora i miała liczyć 12 uczniów w wieku 12-16 lat. Nauka miała trwać sześć lat i obejmować filologię, retorykę, filozofię, dodano potem teologię, matematykę i geografę. Szkołę otwarto w 1665 r. i działała do końca XIX w. Zbiór zawiera 19 utworów (epigramaty w starożytnej grece, sonety, ody safickie itp.).

Εἰς τὴν Ελλάδα - ἕτερον ὠδάριον

Στὴν σκιὰν ἐνὸς δένδρου ὕπνον κειμένος
 ἀνέπνεον βαθύν, μα με καρδίαν
 περίλυπον, γιατί τὴν εὐτυχίαν
 τῆς Ελλάδος στὸν νοῦν μου εἶχα καὶ σθένος.
 Ὅταν μίαν φωνὴν ἔτσ' ὑπνωμένος,
 σήκω, ζύπνε, γροικώ· τί αθυμία,
 τί ὕπνος εἶν' αὐτός; ποῖαν δυστυχίαν
 ἔχεις καὶ κείτεσ' ἔτσι τεθλιμμένος.
 Εὐπνώ καὶ βλέπω εὐθύς ἄνω νὰ μένει
 ἡ ἴδια ἡ Αθηνά με παρρησίαν,
 κι ἔτσι ἀπὸ ψηλά μου συντυχαίνει.
 Τῆς Ελλάδος τῆς πρὶν τὴν εὐδοξίαν
 χρόνος τινάς ποτέ δὲν τὴν μαραίνει,
 γιατί ἀμάραντος εἶναι ἡ σοφία.

περίλυπος – λυπημένος
 σθένος, το – δύναμη, η
 τεθλιμμένος – μελαγχολικός
 παρρησία, η – η ελεύθερη ἔκφραση γνώμης
 συντυχάνω – συνομιλώ, συζητώ
 μαραίνω – καταστρέφομαι
 ἀμάραντος – ἀθάνατος

Od Fanariotów do wybuchu powstania greckiego (1669–1821): trudna próba syntezy hellenizmu (Kohler)

Historia

Tło: Idee Oświecenia i rewolucji francuskiej, neoklasycyzm, powstanie Stanów Zjednoczonych; **Alipasha i boje z Suliotami.**

Tekst: Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (A. Walaoritis, 1824–1879), *Η Φυγή** (Ucieczka, wiersz)

Charakterystyka środowiska Fanaru 1669–1770 (wzrost znaczenia politycznego i społecznego, stosunki z władzami tureckimi, tradycja bizantyńska, konserwatyzm językowy).

Organizacja państwa i życie kulturalne w księstwach Mołdawii i Wołoszczyzny.

Piśmiennictwo fanariockie XVII w.

(moralizatorstwo, tematyka historyczna, religijna, filozoficzna, proza beletrystyczna, poezja)

Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (**Aleksandros Mawrokordatos**, 1641–1709), lekarz i dragoman Porty, autor licznych traktatów i pism w języku uczonym.

Νικόλαος Μαυροκορδάτος (**Nikolaos Mawrokordatos**, 1670–1730), syn poprzedniego, pierwszy hegemon Mołdawii albo jego wnuk, postelnik (1744–1818), ojciec Aleksandra, uczestnika powstania 1821 r.)

Στο περιβόλι περπατεί,
τα χορταράκια που πατεί
τα ίχνη της γλυκοφιλούν
κι ευθύς ιδές τα πως ανθούν!

Τ'αγκάθια σαν την στοχασθούν, od στοχάζομαι
ανάγκη είν' να φοβηθούν·
να την εγγίσουν δεν τολμούν, εγγίζω = αγγίζω
μόν' σκύφτουν και την προσκυνούν.

μόν' = μόνο /σκύφτω = σκύβω

Στα χόρτ' απάνω την θωρείς, θωρώ – κοιτάζω, βλέπω
άνθος πως είναι την θαρρείς· θαρρώ – πιστεύω, σκέφτομαι
κι οι άνεμοι οπού φυσούν,
ότι αναπνέει και μεθούν.

Και τ' αηδονάκια που λαλούν
τα χείλη της γλυκοφιλούν,
τα ρόδα πλια καταφρονούν· πλια = πλέον, πια
– Οχ, πως φωνάζουν και πονούν! –

Και τα νερά παραστρατούν παραστρατώ (παρά – obok; łac. strata – droga)
στους πόδας της να κυλισθούν, od κυλώ
να τα πατήση να 'φρανθούν od ευφραίνομαι
κι ευθύς ευθύς να γλυκανθούν.

Τα σύννεφα να μαζωθούν,
τον Ηλιομπή να λυπηθούν,
'λαφρά 'λαφρά να σκεπασθεί, 'λαφρά = ελαφρά
να μην την δη και σκοτισθή!

Ευγένιος Βούλγαρης (**Ewjenios Vulgaris**, Kierkira 1716–Sankt Petersburg 1806), uczony pisarz i pedagog, biskup Chersonezu, dyrektor szkoły w Janinach, potem w klasztorze Watopedi na Górze Atos, zwolennik idei oświeceniowych, autor licznych traktatów i podręczników logiki, matematyki, filozofii, teologii, tłumacz Woltera.

Καيسάριος Δαπόντες (**Kiesarios Dapontes**, Skopelos 1714–Atos 1789), z pochodzącej z Italii zamożnej rodziny, wykształcony w szkołach w Bukareszcie i Jassach, sekretarz hospodara Konstantyna Mawrokordatosa, potem Jana Mawrokordatosa. W 1753 (po stracie córki i żony) przywdział rasę i od 1765 przebywał w różnych klasztorach na Świętej Górze i rodzinnej wyspie. Tworzył w wierszu politycznym utwory o tematyce religijnej, historycznej i autobiograficznej, które w większości pozostawały w rękopisach.

Ας χορεύσωμεν, αδελφές και παρθένες,
και ας κλαύσωμεν ομού αγαπημένες.

Ας αλλάξωμεν τον ήχον, το τραγούδι,
μαραίνεται νυν το άνθος, το λουλούδι,
κρίνος ο κατάλευκος της παρθενίας,
ρόδον το πανεύοσμον της ευμορφίας,
μήλον ωραιότατον και μυρισμένον,
ρόδι κατακόκκινον, κορονιασμένον,
κήπος ο τερπνότατος και ανθισμένος,
λειμών ο θεόφυτος και μυρισμένος.
η ροδωνιά χαρίτων και ανθέων,
κάλλος γυναικών των παλαιών και νέων.

Ας χορεύσωμεν, αδελφές και παρθένες,
και ας κλαύσωμεν ομού αγαπημένες.

Ο κηπουρός νυν το δένδρον ξερριζώνει,
Ο φυτουργός νυν το φυτόν του ξεχώνει.

Ξερριζώνει το, πλην το μεταφυτεύει
εις κήπον οπου ποτε πλιο δεν σαλεύει.

Την κατάκαρπον ταν αρετών ελαίαν,
την γλυκύκαρπον και εύοσμον μηλέαν,
την του Λιβάνου κέδρον ωραιοτάτην,
την ευανθή φοίνικα, και γλυκυτάτην.

Έμψυχον παράδεισον τον των χαρίτων,
την ακρότητα πασών θραιοτήτων

(*Η Θυσία του Ιερθασε*, μέρος τρίτο, χορικό των παρθένων, 1766).

ομού = μαζί

πανεύοσμος = που μυρίζει όμορφα

ευμορφία, η – κάλλος, το

κορονιασμένος – στεφανομένος

ξερριζώνω, ξεχώνω – βγάζω από το χώμα

μεταφυτεύω – φυτεύω ξανά σ' ένα άλλο τόπο

πλιο =πια

σαλεύω – κινώ, κλονίζομαι

Charakterystyka okresu przed wybuchem powstania 1770–1821

(kryzys społeczny i polityczny, kwestia językowa).

Poezja, proza beletrystyczna, dydaktyczna, filozoficzna, religijna.

Cykl kleftycki pieśni ludowej

(tematyka, motywy, forma, środki artystyczne, itd.)

Teksty: Wybór pieśni**.

Σαράντα παλικάρια

Σαράντα παλικάρια από τη Λεβαδιά,
καλά κι' αρματωμένα πάνε για κλεψιά,
πάνε για να πατήσουν το Καλό Χωριό,
πάνε και για να κάψουν χώραις και νησιά.

Κάνα δεν έχουν πρωτο και τρανύτερο, κάνα = κανένα / τρανός – μεγάλος, σπουδαίος

γυρεύουν ένα γέρο για την ερμηνειά,
 επήγαν και τον βρήκαν σε βαθιά σπηλιά,
 οπόλειωνε τάσημι κ' έφτειανε κουμπιά. οπόλειωνε = οπού λείωνε
 «Γειά σου, χαρά σου, γέρο» – «Καλό 'σ τα παιδιά,
 καλό 'σ τα παλληκάρια, τα κλεφτόπουλα».
 «Σήκου να βγούμε, γέρο, κλέφταις 'ς τα βουνά».
 «Δεν ημπορώ, παιδιά μου, γιατί εγέρασα. γερνώ, γεράω – γίνομαι γέρος
 Περάστε από τη στάνη και τα πρόβατα
 και πάρτε τον υγιό μου το μικρότεορ,
 πόχει λαγού ποδάρι, δράκου δύναμη·
 ξέρει τα μονοπάτια και τα σύρματα, σύρματα, τα – tu: dzikie ostępy
 ξέρει και τα λημέρια, που λημέριαζα, λημέρι, το – καταφύγιο, το
 ξέρει τοις κρύαις βρύσαις, πόπινα νερό, πόπινα = που έπινα
 ξέρει τα μοναστήρια, πόπαιρνα ψωμί,
 και ξέρι και τοις τρύπαις, όπου κρύβομουν.
 Αυτού μπροστά που πάτε, 'ς το Καλό Χωριό,
 έχει όμορφα κορίτσια και γλυκά κρασιά,
 τήρα μη σας μεθύσουν και σας πιάσουνε, τηράω – βλέπω, κοιτάζω
 και 'ς τον κατή σας πάνε, σας κρεμάσουνε». κατής, ο – kadi, sędzia muzułmański
 Του γέρου την ορμήνεια την ξεχάσανε,
 επήγαν και μέθυσαν και τους πιάσανε,
 Σαν τ'άκουσε κι ο γέρος, χαμογέλασε,
 κουμπούρια ξεκρεμάει κί' αρματώνεται. κουμπούρα, η – πιστόλι παλαιού τύπου
 Σ'το δρόμο που πηγαίνει βρίσκει τον πασά.
 «Ωρα καλή, πασά μου, και Τούρκο κριτή,
 να βγάλης τα παιδιά μου απ' τη φυλακή» (z okolic Koryntu).

Αντώνιος Μαρτελάος (Andonios Martelaos, Zakintos 1754–1819),
 duchowny (przyjął niższe święcenia), nauczyciel i poeta, autor pieśni w
 archaicznej grece ale zarazem gorący demotykista (miał wielki wpływ na
 Solomosa), filik, zwolennik idei rewolucji francuskiej.

Τεκсты: *Ύμνος εις την περίφημον Γαλλίαν, τον αρχιστρατηγόν Βοναπάρτη και τον
 στρατηγόν Γεντίλλην* (Hymn na cześć przesławnej Francji, wodza naczelnego Bonapartego oraz
 generała Gentille).

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Μαρτελάος Αντώνιος *Θούριος*
 (Hymn bojowy)

*Ύμνος εις την περίφημον Γαλλίαν, τον αρχιστρατηγόν Βοναπάρτη και τον
 στρατηγόν Γεντίλλην*

Όθεν είσθε των Ελλήνων
 παλαιά ανδρειωμένα
 κόκκαλα εσκορπισμένα,
 λάβετε τώρα πνοήν.

σκορπίζω – σπέρνω παντού

Σ'τες φωνές της σάλπιγγός μου,
 οχ το μνήμα αναστηθήτε,
 και το Γένος σας να ιδήτε
 εις την πρώτην του τιμήν.

οχ – εκ, από /μνήμα, το – τάφος, ο / ανα

Η εξακουστή Γαλλία

εξακουστός – περίφημος, πασίγνωστος

δεν βαστά την τυραννίαν,
μα με αιματοχυσίαν (αίμα + χύνω)
αποκτά ελευθερίαν. αποκτώ – κερδίζω

Καθώς είναι ανδρειωμένη,
το καλόν τούτο σκορπίζει,
και ολούθεν το χαρίζει, ολούθεν – παντού
όθεν βλέπει αδικιάν.

Εις ημάς τους απογόνους
όσον είδετε χαμένον,
ιδού, τώρ' αποκτημένον
από χείρα δυνατήν.

Ένας στρατηγός ανδρείος
πέμπεται οχ' την Γαλλίαν,
πίπτει εις την Ιταλίαν,
κάμνει θόρυβον πολύν... (Ύμνος εις την περίφημον Γαλλίαν,
τον αρχιστρατηγόν Βοναπάρτη και τον στρατηγόν Γεντίλλην).

Ιωάννης Βηλαράς (Joanis Wilaras, Kitiry (Cytera) 1771 – Zagori 1823), wykształcony w Italii lekarz Alipaszy, demotylista, poeta satyryczny i liryczny; autor gramatyki romejskiej (*Ρομεηκη γλωσσα*, 1814), gdzie m.in. postulował oryginalną ortografię fonetyczną.

Τεκсты: *Είδα απόψε στ' όνειρό μου* (Nocą we śnie ujrzałem), *Πουλάκι* (Ptaszyna)

Είδα απόψε στ' όνειρό μου,
Φύλλη, σ' είχα στο πλευρό μου,
και στη μέση ένα παιδάκι
που το τρυφερό χεράκι,
μ' ιλαρή θωριά τηρώντας
και γλυκά χαμογελώντας,
πότε άπλωσε σ' εμένα,
ποτ' εχαίδευεν εσένα.

Σου είπα: «Ποιο είναι τούτο, Φύλλη;».

Συ, δαγκάνοντας τ' αχείλι,
μου είπες: «Δάφνι, από ποιο μέρος
ξένος έρχεσαι; είν' ο Έρωσ!».

Τον αρπάζω από κοντά μου
παρευθής στην αγκαλιά μου,
και μ'εμάς ως που να φέξει,
τον αφήκαμαν να παίξει.

Νοιώθεις, Φύλλη, την αιτία
στα μού πλάθει η φαντασία;

Έχω ημέρες που δε σ' είδα
και αν καμμιά δεν είν' ελπίδα
γλήγορα ν' ανταμωθούμε,
καλλιιά ως τότε να κοιμούμαι!

ιλαρός – χαρούμενος, χαμογελαστός
θωριά, η – μορφή, η όψη, η
τηρώ – κοιτάζω
χαϊδεύω – περιποιούμαι

παρευθής – αμέσως
να φέξει = να ξημερώσει
αφήκαμαν od αφήνω
νοιώθω = νιώθω, αισθάνομαι

τ' αχείλι = το χεῖλι

ανταμώνω – συναντώ / συναντιέμαι

Πουλάκι ξένο,
ξενιτεμένο,
πουλί χαμένο,
πού να σταθώ;
Πού να καθίσω
να ξενυχτήσω,
να μη χαθώ;
Βραδιάζ' η μέρα,
σκοτάδι παίρει,
και δίχως ταίρι
πού να σταθώ;
Πού να φωλιάσω,
σε ξένο δάσο
να μη χαθώ;
Η μέρα φεύγει,
η νύχτα βιάζει
να ηχυσάζη
κάθε πουλί.
Εγώ στενάζω,
το ταίρι κράζω,
ξένο πουλί.
Κοιτάζω τ' άλλα
πουλιά ζευγάρια
αυτήν την χάρη
δεν έχω πλιά.
Νύχτα με δέρει
με δίχως ταίρι,
χωρίς φωλιά.
Γυρίζω να βρω
πού να καθίσω
να ξενυχτήσω
καν μοναχό.

Δεν με γρωνίζουν, γρωνίζω
κι εδώ με διώχνουν, ξενιτεύομαι = φεύγω από την πατρίδα
κι εκεί μ' αμπώχνουν. αμπώχνω – σπρώχνω
Πού να σταθώ;
Αχ, πώς να γένω,
πού να πηγαίνω,
να μη χαθώ; χάνομαι – εξαφανίζομαι
Λυγάν οι κλάδοι, λυγώ = λυγίζω
τα φύλλα σειούνται, οδ παίρνω / σείω – ταλαντεύω
γλυκοτσιμπιούνται τσιμπώ – tu: dziobię
τ' άλλα πουλιά.
Κι εγώ το ξένο,
το πικραμένο,
χωρίς φωλιά.
Από 'να σ' άλλο
πετάω δενδράκι,
να βρω κλαράκι
για να σταθώ,
για ν' ακουμπήσω, ακουμπώ
να ξενυχτήσω,
να μη χαθώ.
Απορριμένο οδ απορρίπτω (ρίχνω)
σε άγρι' αγκάθια,
πικρά μου πάθια
και ξενιτιές
θρηλώντας μένω, δέρνω – χτυπάω
κι εκεί διαβαίνω διαβαίνω – περνώ, διάγω
κακές νυχτιές.

(Πουλάκι)

**Αθανάσιος Χριστόπουλος (Atanasios Christopulos, Kastoria 1772–
Bukareszt 1847);** mistrz lekkiego wiersza, naśladowca Anakreonta.

Τεκсты: *Βαρελοθήκη* (Piwniczka), *Γεράματα* (Starosć), *Χειμώνας* (Zima)

Έξω, έξω τα βιβλία,

στη φωτιά η φλυαρία!

φλυαρία, η – κουβέντα, η

Λέξεις, λόγοι, όλα κάτω!

Τί του κάκου τα φυλάττω;

του κάκου – μάταια, χωρίς αποτέλεσμα

Τον Απόλλωνα τους ρίξε

ρίξε οδ ρίχνω

και τες Μούσες όλες πνίξε'

την πικρή τους δάφνη καύσε

καίω (έκαυσα)

κι απ' τους κόπους πλέον παύσε.

Βάλε Βάκχον και Μαινάδες

και βαρέλια μυριάδες,
νε γενή βαρελοθήκη
η χρυσή βιβλιοθήκη.

Ο κισσός ας πρασινίσει
και το κλήμα ας ανθίσει,
να γλυκάνει το σταφύλι
τα πικρά μου τούτα χείλη.

Μη μη μη το καλαμάρι,
μον κανάτα και πιθάρι
μη κοντύλι, μον κροντήρι
και γαβάθα και ποτήρι.

Κι έτσι πλέον να καθίσω,
να χαρώ, να ευθυμήσω
με τον Βάκχον μου τον φίλο
στης βαρέλας μου το τύλον. τύλος, ο – πώμα του βαρελιού
(*Βαρελοθήκη*)

Να, οι τρίχες σου αρχίζουν,
Αθανάσιε, ν' ασπρίζουν!

Να, δακρύων εποχή!

Να, σε λέγει και ο Έρωσ'

„Φίλε, πλέον είσαι γέρος,
στο εξής' «καλή ψυχή!»”.

Τη νεότητα χαιρέτα,
τα φιλήματα' άφησέ τα,
ξέχασε τα παρευθύς,
και αρχίνα με υγεία
τα πικρά τα γερατεία
στο εξής να τα γευθείς.

Δεν σε πιάνουν τα λουλούδια,

δεν σε πρέπουν τα τραγούδια

πήγ' εκείνος ο καιρός.

Τώρα τάφος πλησιάζει,

τώρα θάνατος φωνάζει,

τώρα Χάρος λυπηρός.

Όθεν πλέον ετοιμάσου,

ρίξε όλα τα καλά σου,

΄πα τον κόσμο «EXE ΓΕΙΑ!»

Και με δάκρυα βάστα μόνον

εις την λύπην κι εις τον πόνον –

μια μικρή παρηγοριά.

(*Γεράματα*)

Moje włosy – ach! już białe,
Moja broda – ach! już siwa,

Λέγουσιν αί γυναῖκες

«Ανάκρεον, γέρων εἶ

λαβῶν ἔσοπτρον ἄθρει

κόμας μὲν οὐκέτ' οὔσας,

ψιλὸν δέ σευ μέτωπον».

Ἐγὼ δὲ τὰς κόμας μὲν,

εἴτ' εἰσὶν εἴτ' ἀπῆλθον,

οὐκ οἶδα τούτο δ' οἶδα,

ὡς τῷ γέροντι μᾶλλον

πρέπει τὸ τερπνὰ παίζειν,

ὄσφ πέλας τὰ Μοίρης. (Ανακρέων, 7 /6B./)

Πολιοὶ μὲν ἡμῖν ἤδη

κρόταφοι κάρη τε λευκόν,

χαρίεσσα δ' οὐκέτ' ἤβη

πάρα, γηραλέοι δ' ὀδόντες

γλυκεροῦ οὐκέτι πολλός

βίотου χρόνος λέλειπται.

διὰ ταῦτ' ἀνασταλύζω

θαμὰ Τάρταρον δεδοικώς

Αἶδεω γάρ ἐστι δεινός

μυχός, ἀργαλέη δ' ἐς αὐτόν

κάτοδος' καὶ γὰρ ἐτοῖμον

καταβάντι μὴ ἀναβῆναι. (395 PMG)

Oszronione mam już skronie,
Głowę srebro przyprószyło,

Zębów rzędy już niecałe:
Gdzie ma młodość, gdzie szczęśliwa?

I jasności tej słonecznej
Już mi wiele nie sądzono;
I płacz bierze mnie serdeczny,
Bo mi straszne ziemi łono.

Ach! bo straszna, straszna droga,
loch okropny i daleki,
i jak łatwo schodzi noga,
tak nie wróci już na wieki (tłum. Jan Czubek)

Przeminęła wdzięczna młodość,
Nie chcą służyć stare zęby.
Nie na długo szczęśliwego
Pozostało mi już zycia.

I dlatego szlocham często
Pelen lęku przed Tartarem.

Straszna przecież głąb Hadesu
I bolesna doń jest droga,
A kto zejdzie raz pod ziemię
Nigdy więcej nie powróci (tłum. Jerzy Danielewicz).

Η άνοιξ΄, είδες, πέρασε,
το καλοκαίκι γέρασε,
χειμώνιασε και πάει.
Και τώρ΄ απελπισμένα
τα πρώην ανθισμένα
το χιόνι τα χτυπάει.

Τα χόρτα εξεράθηκαν,
και τ΄ άνθη εμαράθηκαν,
γυμνώθηκε η γη.

Το κάλλος της εσθήστη, σβήστηκε (σβήνω)
στο χάος εβυθίστη, βυθίστηκε (βυθίζω)
στην πρώτη του πηγή.

Ταλαίπωρη νεότητα,
ιδέ τη ματαιότητα.
Το κάλλος απερνάει, (περνώ)
και τ΄ άνθος της καλής μου
και τρυφερής ζωής μου
μονόφορα γερνάει.

μονόφορα – ανεπίστρεπτα

Λοιπόν μη συναρπάζεσαι,
στο μέλλον μη ξιπάζεσαι,
μόν΄ στέργε το παρόν.

στέργω – αγαπώ

Και όσο στ΄ άνθος είσαι,
ευφραίνου, χαίρου, ζήσε,
μη χάνεις τον καιρόν (Χειμώνας).

ευφραίνομαι – χαίρομαι, είμαι ευτυχής

Diaspora

Powstanie pierwszych greckich gazet (Wiedeń) – "Ερμής ο Λόγιος" ("Hermes Wymowny", 1811–1821). Teatry greckie w Odessie, Jassach, Bukareszcie.

Αδαμάντιος Κοραΐς (Adamandios Korais, Smyrna 1748– Paryż 1833), z wykształcenia lekarz, największy znawca języka greckiego swoich czasów, pisarz postulujący reformę języka (oczyszczenie języka romejskiego z obcych, zwł. tureckich naleciałości i wzbogacenie go o terminologię naukową i specjalistyczną na rdzeniach starogreckich), co pod piórem jego uczniów i zwolenników doprowadziło do powstania katarewusy (język oczyszczony). Twórca przeznaczony dla uczniów gimnazjów greckich *Ελληνική Βιβλιοθήκη* i autor m.in. obfitej korespondencji (*Listy do Lotosa***) oraz *Papatrechasa***.

Παναγιώτης Κοδρικάς (Panajotis Kodrikas, 1750/60–1827), zwolennik języka archaizującego: *Μελέτη της κοινής ελληνικής* (Studia nad językiem greckim, 1818).

Ιακωβάκης Ρίζος Νερουλός (Jakowakis Rizos Nerulos, 1778–1849), przeciwnik Koraisa, autor komedii *Κορακιστικά* (Krakanina, 1813).

Prekursorzy powstania:

Ρήγας Βελεστινλής Φερραίος (Rigas Welestinlis Fereos, 1757–1798), poeta i wizjoner, zwolennik ideałów Rewolucji Francuskiej, projektodawca Konstytucji i Składu Zasad przyszłego państwa, w którym swobodnie żyć miały i wyznawać swoją religię wszystkie ludy (z tureckim włącznie) wyzwolone spod panowania „tyranów”, tj. zarówno sułtana, jak i wszelkich innych gnębieli. Pierwszy męczennik walki o wolność w Panteonie bohaterów greckich.

Teksty: *Θούριος* (Hymn bojowy*, *Marsylianka grecka**)

II. Okres literatury narodowej (1820–1920)

(Mirambel)

Od powstania narodowego do pokolenia 1880: Grecja między neoklasycyzmem a nowoczesnością (Kohler)

Historia

1. Przygotowania do powstania: sytuacja międzynarodowa, kryzys imperium Osmańskiego, ruchy powstańcze przed 1821 r., powstanie Φιλική Εταιρεία (Towarzystwo Przyjaciół) w 1814.

2. Główne etapy powstania, sylwetki protagonistów (np. Οδυσσεύς Ανδρούτσος (Odiseas Andrutzos), Αθανάσιος Διάκος (Atanazjos Diakos), Παπαφλέσσας (Papaflesas), Κωνσταντίνος Κανάρης (Konstandinos Kanaris), Ανδρέας Μιαούλης (Andreas Miaulis), Μπουμπουλίνα Λασκαρίνα (Bubulina Laskarina), Μαντώ Μαυρογένους (Manto Mawrojenus), Αλέξανδρος i Δημήτριος Ύψηλάντης (Aleksandros i Dimitrios Ipsilandisowie), Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (Aleksandros Mawrokordatos), Ιωάννης Κωλέττης (Ioanis Koletis), Ανδρέας Μεταξάς (Andreas Metaksas), Ανδρέας Λόνδος (Andreas Londos), Γιάννης Γούρας (Janis Guras), Γεώργιος Καραϊσκάκης (Georjos Karaiskakis), Γιάννης Μακρυγιάννης (Janis Makrijanis), Νικόλαος Κασομούλης (Nikolaos Kasomulis), Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (Teodoros Kolokotronis), Μάρκος Μπότσαρης (Markos Botsaris), Κίτσος Τζαβέλας (Kitsos Tzawelas), Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης (Petrobej Mawromichalis), αδελφοί Τομπάζη (bracia Tombazisowie), Λάζαρος i Γεώργιος Κουντουριώτης (Lazaros i Georjos Kunduriotisowie), i in.

Teksty: fragmenty odezwy Aleksandra Ipsilandisa**; przysięga filików*, *Παμψηφία* Makrijanisa**.

3. Działalność polityczna powstańców (Zgromadzenia Narodowe, wojna domowa);

4. Znaczenie bitwy pod Nawarino 1827; traktat z Adrianopola 1829.

5. Powstanie greckie i opinia publiczna na Zachodzie (ruch filhelleński).

6. Etapy formowania się niepodległego państwa greckiego.

7. Ιωάννης Καποδίστριας (Ioanis Kapodistria/s, 1776–1831): okres rządów (1827/8–1831). Jego działalność reformatorska.

8. Król 'Οθων Α' (Oton I, 1815–1867): panowanie (1832–1862): rządy Regencji, rządy autorytarne do 1843 (Wypadki wrześniowe – monarchia konstytucyjna).

9. Detronizacja Otona I. Król Γεώργιος Α' (Jerzy I, 1845–1913): panowanie (1863–1913). **Χαρίλαος Τρικούπης (Charilaos Trikupis, 1832–1896)** – reformy państwa; dokonania i porażki.

Tekst: fragmenty artykułu Trikupisa: *Τίς πταίει;* (Kto winny?).

Początki greckiej folklorystyki naukowej:

Νικόλαος Πολίτης (Nikolaos Politis, 1852–1921)

Powstanie greckie w literaturze polskiej i europejskiej.

Poetycka Szkoła Jońska

między klasycyzmem i romantyzmem

Διονύσιος Σολωμός (Dionizjos Solomos, Zakintos 1798– Kierkira 1857); potomek hrabiego Solomosa i służącej w jego domu Greczynki z ludu; wykształcony w szkołach włoskich i na uniwersytecie w Padwie. Pierwsze utwory pisał po włosku, lecz po powrocie na Korfu i spotkaniu ze uczonym i politykiem Spiridonem Trikupisem, który zachęcał go do pisania po nowogrecku, uczynił żywą mowę swojej matki narzędziem poetyckim. Legenda głosi, że uczył się romejskiego, chodząc po wioskach Heptanezu i skupując wyrazy od wieśniaków. Po wybuchu powstania napisał *Ύμνος εις την Ελευθερίαν (Hymn do wolności***, 1823), którego pierwsze strofy są dziś hymnem narodowym. Przez całe życie pracował, kreśląc, zmieniając i poprawiając, nad różnymi utworami. Były to m.in. stworzony w poetyckiej prozie utwór *Η γυναίκα της Ζάκυνθου (Kobieta z Zakintos**)*, pozostający we fragmentach epicko-liryczny poemat *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι (Wolni Oblężeni)*, byroniczny poemat *Λάμπρος (Lambros)*, poemat pisany w piętnastozgłoskowym wierszu politycznym rymowanym *Κρητικός (Kreteńczyk)*, poemat oparty na prawdziwym epizodzie ataku rekina na młodego żołnierza brytyjskiego *Ο πορφύρας (Rekin)*. Cieniem na jego życiu położył się wieloletni proces o majątek z przyrodnim bratem (synem matki z drugiego małżeństwa), który uważał się za trzeciego syna hrabiego i jedynego prawego (jako że urodził się, gdy ojciec zalegalizował (na łożu śmierci) związek z Agieliką Nikli), co doprowadziło do konfliktu obu starszych braci z ukochaną matką. Traktat o języku *Ο Διάλογος (Dialog**, 1824), w którym Solomos broni języka ludu, jako jedynego naturalnie się rozwijającego, nie został wydany za życia poety i nie odegrał żadnej roli w sporze językowym.

Teksty: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Σολωμός Διονύσιος

Η καταστροφή των Ψαρών. Η Δόξα

Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη
περπατώντας η Δόξα μονάχη,
μελετά τα λαμπρά παλλικάρια
και στην κόμη στεφάνι φορεί,
γεναμένο από λίγα χορτάρια,
που είχαν μείνει στην έρημη γη. (1824)

Na Ipsarę

Po Ipsary pagórach szerniałych
kroczy Sława, samotna i wdowia,
wspominając junaków wspaniałych...
A nad czołem ma wieniec zielony,
z tych nielicznych gałązek spleciony,
co ostały się wśród zgliszcz i pustkowiea...

(Józef Birkenmajer)

W Psarach

Gdzie Psarów ciemne szczyty,
przechadzając się, samotna Sława,
o bohaterach rozmyśla wspaniałych.
Na włosach ma wieniec, uwity
z paru kwiatów, jakie tam, gdzie trawa
wypalona, gdzie pustka – zostały.

(Zygmunt Kubiak)

Epigramat

Po Ipsarach, gdzie ziemia szerniała,
w samotności przechadza się Chwała
rozmyślając o męstwie bez miary.

A na włosach jej błyszczą korona,
z oszczędzonych przez ogień i żary
szczątków trawy na wieki spleciona.

(Janusz Straszburger)

Ανδρέας Κάλβος (Andreas Kalvos, Zakintos 1792–Louth 1869), wybitny poeta wczesnego romantyzmu greckiego; syn potomkini znacznego rodu heptanezyjskiego i marynarza awanturnika, w wieku dziesięciu lat wraz z bratem posłany do szkoły w Livorno, gdzie uczył się starożytnej greki i łaciny. Od 1812 do 1814 towarzyszył poecie Ugo Foscolo (także pochodzącemu z Zakintos) jako sekretarz i pod jego wpływem pisał neoklasyczne dramaty po włosku. W 1816 pojechał do Foscolo do Szwajcarii, potem wraz z nim do Anglii, gdzie doszło do kłótni między nimi i zerwania. Kalvos ożenił się z Angielką lecz w 1819 stracił żonę i nowonarodzoną córkę. Wybuch powstania 1821 r. zastał go w Genewie, gdzie w 1824 r. wydał pierwszy zbiór dziesięciu klasycyzujących w formie i romantycznych w treści ód po grecku (*Lira***), który natychmiast został przełożony na francuski i zyskał mu sławę. W 1825 w Paryżu wydał *Ody Nowe***. W 1826 r. udał się do Nafplionu pragnąc wziąć udział w walce, lecz wkrótce rozczarowany sytuacją (konflikty między powstańcami), wyjechał na Kierkirę, gdzie wykładał na Akademii Jońskiej i nauczał prywatnie. W 1852 ostatecznie osiadł w Anglii, poślubił Angielkę i uczył w szkole dla dziewcząt w Louth, gdzie też zmarł. W 1960 r. ówczesny ambasador Grecji w Londynie, Jorgos Seferis, sprowadził szczątki Kalwosa do Grecji na Zakintos.

Teksty: Ανδρέας Κάλβος – *Οδαί*, por. I tom ALN (przekład polski wszystkich ód).

Οδή πρώτη. Ο Φιλόπατρις
νήσος, τό – νησί, το
μοῦ ἔδωκας = μου ἔδωσες
δέξου od δέχομαι
βροντάουσιν = βροντούν
Αυσονία, η – Ιταλία, η

Αντώνιος Μάτεσης (Andonios Matesis, 1794–1875) – poeta i dramaturg, przyjaciel Solomosa i Tertsetisa, autor poczytnego dramatu realistycznego *Ο βασιλικός* (Bazylija).

Γεώργιος Τερτσέτης (Georgios Tertsetis, Zakintos 1800–Ateny 1874), poeta i prozaik, historyk i polityk, prawnik (Padwa), przyjaciel Solomosa (przechował manuskrypt *Dialogu*); należał do składu sędziowskiego sądującego Kolokotronisa i kilku jego towarzyszy za zdradę stanu i wraz z innym członkiem odmówił podpisania wyroku skazującego ich na śmierć. Wygłosił wówczas (i opublikował potem) słynną mowę (Apologia), co kosztowało go utratę stanowiska i więzienie. Dzięki jego zachętom i pomocy Kolokotronis i Nikitaras wydali swoje pamiętniki z czasów powstania.

Το φίλημα

Ελλάδα μου, πατρίδα, μου,
ω τάφε των γονιών μου,
ω καλή γη, που γεύθηκα
πρώτη φορά τον ήλιο,
κι είδα τ'αστέρια της νυκτός,
και την γλυκιά σελήνη,

κι ήκουσα τα λαλούμενα
στο ήσυχ' ακρογιάλι·
κι είδα κοράσια να πηδούν
και νέες πανδρεμένες
και το φεγγάρι τα ξανθά
μαλλιά τους να φωτίζη·
τα παλικάρια με φωνή
ακοίμητη κι ωραία
ηχολογούσαν του έρωτος
ή της αυγής τα κάλλη,
ή τον Μιαούλη τραγουδούν,
ή των Ψαρών τους νέους,
που καίουν, θάφτουν τον εχθρό
στην ώρα που δειπνούσε.
Καλή πατρίδα μ', άκουσε
νεώστατο τραγούδι.

Ανδρέας Λασκαράτος (Andreas Laskaratos, Liksuri 1811–Argostoli 1901), poeta, satyryk i prozaik, prawnik; pracował jako dziennikarz, wydawca kilku satyrycznych czasopism, wyklęty przez Kościół.

Ιούλιος Τυπάλδος (Julios Tipaldos, Kiefalonia 1814– Kierkira 1883), liryk, grecko- włoskiego pochodzenia, zrobił doktorat z prawa we Włoszech i pracował w sądownictwie Heptanezu; obrońca demotyku.

Teksty

Το Παιδάκι και ο Χάρος

Παιδάκι ολόχαρο ανθός Μαγιάου, στην άκρη κάθεσαι του ποταμιού. Λουλούδι κόκκινο μέσα πετάει, γέρνει στα κύματα και το τηράει. Και μεμιάς άστραψαν μες στα νερά τα μοσχομύριστα χρυσά μαλλιά. Φεύγουν τα κύματα φεγγοβολώντας το ανθί παράμερα απαρατώντας. «Ποτάμι αγάριστο, έχεις οχθιές όλο λουλούδια κι όλο μυρτιές. Κι εσύ το κύμα σου ρίχτεις ακόμα,	ολόχαρος – χαρούμενος, γελαστός τηράω – βλέπω, κοιτάζω μεμιάς – αμέσως μοσχομύριστος – που μυρίζει μόσχο φεγγοβολώ – λαμποκοπώ, γυαλίζω απαρατώ – αφήνω, εγκαταλείπω οχθιά, η – όχθη, η, άκτη, η
--	--

Παιδάκι

	ποτάμι αχάριστο, σε ξένο χώμα. Εγώ στης μάνας μου την αγκαλιά κλεισμένο στέκομαι όλο χαρά». – Και το λουλούδι που 'χε απαριάσει 'χε = είχε / απαριάζω – παραμερίζω το κύμα αντίπερα, κινάει να πιάση.	
	Όταν αιφνίδια απ'τα νερά γέροντας κατάσπρος βγαίνει μεμιά. Τ' άσπρα του γένια τ' αθώο τηράζει, αλλά το βλέμμα του τ' ανατριχιάζει.	αιφνίδια – ξαφνικά τηράζω – κοιτάζω
Χάρος	«Αυτού τί κάθεσαι, παιδί μικρό;»	ανατριχιάζω – τρομάζω
Παιδάκι	«Θα 'ρτη η μανούλα μου, την καρτερώ».	καρτερώ – περιμένω
Χάρος	«Έλα, παιδάκι μου, στην αγκαλιά μου, για να σε παράτησα την κατοικιά μου».	παρατώ – αφήνω
Παιδάκι	«Ογρά 'ν' τα ρούχα σου και το κορμί, μες στην αγκάλη σου είν' κρύο πολύ».	ογρός = υγρός
Χάρος	«Όσα λουλούδια και ανθούς μου δώσης, στρώνω στον κόρφο μου να μην κρυώσης. Παιδί, τα μάτια μου ωσάν εσέ δεν είδαν άγγελο στη γη ποτέ. Έλα στον τόπο μου να βρης στολίδια, τραγούδια ανήκουσττα, λογιών παιγνίδια».	κόρφος, ο – στήθος, το, κόλπος, ο
Παιδάκι	«Θα 'ρτη ζητώντας με, κι α δεν μ' ευρή, πολύ η μανούλα μου θα πικραθεί».	λογιών – πολλά, διάφορα

Χάρος	«Γνωρίζει η μάνα σου το πάτημά μου, σε βρίσκει γρήγορα στην αγκαλιά μου. Και σ' εσέ θα 'ρχεται παντοτινά, την αυγή χάραμα, το βράδυ αργά».	παντοτινά – πάντα, συνεχώς
Παιδάκι	«Για τα Χριστούγεννα, γι' αύριο μου κάνει ολάσπρο φόρεμα, μ' ανθούς στεφάνι».	
Χάρος	«Παιδί μου, ολόλαμπρα σε ντύει μ' αυτά, σε πάει σαν άγγελο στην εκκλησιά».	ντύω = ντύνω
Παιδάκι	«Γέρο, η μανούλα μου μου τραγουδάει, μέσα στον κόρφο της μ' αποκοιμάει».	
Χάρος	«Και μες στον κόρφο μου θα κοιμηθής, χωρίς ονειράτα ποτέ να ιδής».	
Παιδάκι	«Τη νύχτα η μάνα μου όταν ξυπνήσει, για με, ζητώντας με, θα λαχταρίσει».	λαχταρίζω – φοβούμαι πολύ, τρομάζω
Χάρος	«Μες στην ατάραχη κι έρμη νυχτιά σε βάνω νήπιο μου γλυκά γλυκά μες στην ολάνοικτη την αναγαλιά της, για να σε χαίρεται στα ονειράτά της».	νήπιο, το – μικρό παιδί μέχρι 6 ετών
Παιδάκι	«Τ' άνθος που επότιζα κάθε αυγινή, απαρατώντας το θα μαραθή».	μαραίνω – χάνω τη φρεσκάδα, καταστρέφομαι
Χάρος	«Λουλούδια γύρω σου μύρια θ' ανθίζουν· νύκτα τ' αστέρια σου τα ποτίζουν».	
Παιδάκι	«Χλωμή 'ναι η όψη σου, το βλέμμα αργό.	αργός – βραδύς, αδιάφορος

	Γέρο, σε σκιάζομαι σκιάζομαι – φοβούμαι που σε θωρώ».	
Χάρος	«Εσύ στον κόρφο μου χύνεις λαμπράδα, που σβηεί της όψης μου τη μαύρη αχνάδα».	αχνάδα, η – θαμπότητα, η
Παιδάκι	«Ακούω της μάνας μου την στεναξιά».	
Χάρος	«Είν’ αεροφύσημα μες στα κλαδιά».	
Παιδάκι	«Τί κρυφά κλάηματα τ’ αέρι φέρνει;»	
Χάρος	«Το κύμα βόγκοντας το βράχο δέρνει».	
Παιδάκι	«Ύπνος μ’ επλάκωσε μάνα μου, εδώ. Μάνα, στον κόρφο σου να κοιμηθώ!»	
Χάρος	«Για ιδές ανθόπλεκτο στο πλάι σου στρώμα, και μοσχολίβανα βγάνει το χώμα. Παιδί μου, πλάγιασε, και το φιλί σ’ το δίνει η μάνα σου, δε σ’ το κρατεί. Όταν ολόμαυρη η νύκτα φαίνεται, στο χώμα γέρνοντας ο άνθος μαραίνεται.»	
Παιδάκι	«Η στερνή σβήνεται ακτίνα ηλιού – ! Αστράφτουν χρώματα μύρια παντού...!»	
Χάρος	«Φλόγα ετοιμόσβηστη φεγγοβολάει». –	
Παιδάκι	«Πουλάκι ολόχρυσο αεροπετάει. Γλυκοφιλήματα γύρω γροικώ! Τραγούδι’ ανήκουστα!...»	
Χάρος	«Δεν είναι πλιο».	
Χορός	«Αναγαλλιιάσετε, αναγαλλιιάζω – νιώθω χαρά, ευχαρίστηση άστρα της γης, γεννιέται σήμερα ο Λυτρωτής».	λυτρώνω – σώζω

Μια φωνή «Προσμείνετε, άγγελοι,
το θείο τραγούδι,
να μη σ' τσ αγκάλες σας
κι άλλο αγγελούδι».
Η μάνα η άχαρη
φθάνει μεμιά,
και το παιδάκι της
αποζητά·
σαν κρίνο βλέπει το
στ' άνθια γερμένο,
το φιλεί τρέμοντας
αποθαμένο...

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (*Aristotelis Walaoritis*, Lefkada 1824–1879), po mieczu potomek Epirotów, student Akademii Jońskiej i prawa w Paryżu i we Włoszech; jako członek parlamentu Heptanezu opowiadał się za przxyłączeniem do Grecji, był też deputowanym do parlamentu Grecji. Wiele czasu spędzał na swojej prywatnej wysepce Maduri. Pisał utwory liryczno-epickie inspirowane pieśnią gminną i językiem ludowym. Należy do poetów – wieszczów narodowych.

Τεκστ: *Η Φυγή** (Ucieczka) w przekładzie własnym w osobnym pliku.

Το ρόδο και η δροσιά

Λέγ' η δροσούλα ολόχαρη
στο ρόδο που διψούσε
και με τα φύλλα του ανοιχτά,
σα χείλη που 'θελαν φιλιά,
ψηλά τ' αστέρια εκοίταζε
και τηνε καρτερούσε.

Λέγ' η δροσούλα ολόχαρη·
«Περήφανο λουλούδι,
ποιος σου 'πε απόψε πως θα 'λθω 'πε = είπε / 'λθω = έρθω
στον κόρφο σου να κοιμηθώ;
Μήπως νερού μουρμούρισμα,
μην αηδονιού τραγούδι;»

«Ούτε νερού μουρμούρισμα,
ούτ' αηδονιού τραγούδι...
Άγνωστη μ' έκαψε φωτιά·
ζωντάνεψέ μου την καρδιά
πριν πέσουνε τα φύλλα μου
της νιότης μου το χνούδι...». χνούδι, το – πρώτες τρίχες στο σώμα των εφήβων

Χρυσό στεφανοσκέπασμα
ξαπλώνει το φεγγάρι
πάνω σ' εκείνα τα φτωχά...
Μια νύχτα εζήσαν μοναχά,
μια νύχτα κι εξεψύχησαν. ξεψυχώ – πεθαίνω
Ποιος να 'χε τέτοια χάρη! 'χε = είχε

Γεράσιμος Μαρκοράς (Jerasimos Markoras, Kiefalonia 1826–Kierkira 1911), mistrz Palamasa, autor poematu epicko-miłosnego *O Orkos* (Przysięga, 1875) opiewającego bohaterstwo obrońców klasztoru Arkadi na Krecie podczas powstania 1866 r.

Tekst: Δύο (Dwoje), komentarz: afterschoolbar.blogspot.com (3 X 20)
wiersz *Πατρική ευτυχία* (Ojcowskie szczęście) (on-line) Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Α΄ Λυκείου.

Δύο

Μείναμε δύο! Ποιος παρακάτου ξέρει
για μας τι λέει της Μοίρας το βιβλίο!
Ποιος πρώτος θε να πάει στη ανήλια μέρη,
ποιος μόνος του θα μείνει από τους δύο.
Αν οι μαύροι να ζούμε άτεκνοι γέροι
επρόσταξε αυστηρό θέλημα θείο,
το χέρι ενός τ' άλλου ας βαστάει το χέρι,
ως να τ' ακούσει αναισθήτο και κρύο.
Μια τέτοια χάρη – ας μη ζηλέψωμ' άλλη –
στη λάβρα που βαθιά μας έχει κάψει,
είναι, αδερφή, παρηγοριά μεγάλη.
Αχ! την ημέρα οπού και τούτη πάψη,
αν ένα μόνο δάκρυ ο κόσμος βγάλει,
το ζωντανόν, όχι το άλλο, ας κλάψει.

Λορέντζος Μαβίλης (Lorendzos Mawilis, Itaka 1860– Driskos (Epir) 1912), ostatni przedstawiciel Szkoły Jońskiejskiej, mistrz sonetu; potomek rodziny hiszpańskiej osiadłej na Heptanezie; wiele lat spędził w Niemczech jako student filozofii, filologii i literatury, zginął jako ochotnik w 1912 r.

Tekst: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Μαβίλης Λορέντζος
Λήθη (Lete) Καλλιπατεира.

Καλλιπατεира

"Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πώς μπήκες;
Γυναίκες διώχνει μια συνήθεια αρχαία
εδώθε". – "Έχω ένα ανίψι, τον Ευκλέα,
τρία αδέρφια, γιο, πατέρα Ολυμπιονίκες·
να με αφήσετε πρέπει, Ελλανοδίκες,
και εγώ να καμαρώσω μεσ στα ωραία
κορμιά, που για το αγρίλι του Ηρακλέα
παλεύουν, θιαμαστές ψυχές αντρίκειες.
Με τες άλλες γυναίκες δεμ είμαι όμοια·
στον αιώνα το σόι μου θα φαντάζει
με της αντρείας τα αμάραντα προνόμια.
Με μάλαμα γραμμένος το δοξάζει
σε αστραφτερό κατεβατό μαρμάρου
ύμνος χρυσός του αθάνατου Πινδάρου".

Szkoła Fanariocka 1830–1860

(zaliczana też do I Szkoły Ateńskiej)

Αλέξανδρος Σούτσος (Aleksandros Sutsos, Konstantynopol 1803–Ateny 1863), potomek znacznej rodziny fanariockiej (Chios), kuzyn Rizosa Rangawisa, poeta i satyryk, jeden z pierwszych romantyków greckich, zwolennik liberalnej myśli francuskiej, admirator Byrona, autor obszernego poematu *Περιπλανόμενος* (Tułacz).

Τекст: wybór wierszy, m.in. *Το φίλημα* (Pocałunek),

Παναγιώτης Σούτσος (Panajotis Sutsos, Konstantynopol 1806–Ateny 1868), brat poprzedniego, poeta romantyczny i satyryk, autor dramatu poetyckiego *Ο Οδοιπόρος* (Wędrowiec, 1831) oraz powieści, uważanej za pierwszą nowogrecką powieść *Ο Λέανδρος* (Leander, 1832).

Τекст: *Τι ωραίο φεγγαράκι* (Jaki piękny ten miesięczek!)

Τι ωραίο φεγγαράκι

Τι ωραίο φεγγαράκι!
Τι ερωτική βραδιά!
Ήσυχα το αεράκι
παίζει μέσα στα κλαδιά.

Τ' ανταμώνει, τ' αγκαλιάζει
με λαχτάρα και χαρά·
το φιλεί, γλυκοστενάζει,
και σαλεύει τα πτερά.

Κοίταξε το αηδόνι
μες στα φύλλα πως πετά,
και στες βρύσες το τρυγόνι
πως το ταίρι του ζητά.

Τι πουλάκι αγαπημένα!
Τι αθώοι στεναγμοί!...
Τέτοιον έρωτα σ' εμένα,
σκληρή, δείξε μιαν στιγμή!

Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής (Aleksandros Rizos Rangawis, Konstantynopol 1809–Ateny 1886), uczony polihistor, poeta i prozaik (głównie w katarewusie), profesor Uniwersytetu Ateńskiego, minister i ambasador, autor m.in. poematu: *Διονύσου πλους* (Żegluga Dionizosa, 1864), komedii *Του Κουτρούλη ο γάμος* (Wesele Kutrulisa), powieści w stylu Waltera Scotta *Ο Αυθέντης του Μωριά* (Władca Morei).

Τекст: Ο κλέφτης (Kleft)

Μαύρ' είν' η νύχτα στα βουνά,
στους βράχους πέφτει χιόνι.
Στα άγρια, στα σκοτεινά,
στες τραχιές πέτρες, στα στενά
ο κλέφτης ξεσπαθώνει.

Στο δεξί χέρι το γυμνό
βαστά αστροπελέκι.
Παλάτι έχει το βουνό
και σκέπασμα τον ουρανό
κι ελπίδα το τουφέκι.

Φεύγουν οι τύραννοι χλωμοί
το μαύρο του μαχαίρι·
μ' ιδρώτα βρέχει το ψωμί,
ξέρει να ζήσει με τιμή
και να πεθάνει ξέρει.

Τον κόσμ' ο δόλος διοικεί

Πήγαινε, φίλα την ποδιά
που δούλοι προσκυνούνε.
Εδώ στα πρασινά κλαδιά
μόν' το σπαθί τους τα παιδιά
και τον σταυρόν φιλούνε.

Μητέρα, κλαις. Αναχωρώ.
Να μ' ευχηθής γυρεύω.
Ένα παιδί σε υστερώ,
όμως να ζήσω δεν μπορώ
αν ζω για να δουλεύω.

Μην κλαίτε, μάτια γαλανά,
φωστήρες που αρέσω·
το δάκρυό σας με πλανά.
Ελεύθερος ζω στα βουνά,
κι ελεύθερος θα πέσω.

Βαριά, βαριά βοϊζ' η γη,

κι η άδικ' ειμαρμένη.
Τα πλούτη έχουν οι κακοί,
κι εδώ στους βράχους κατοικεί
η αρετή κρυμμένη.

Μεγάλοι έμποροι πωλούν
τα έθνη σαν κοπάδια.
Την γην προδίδουν και γελούν.
Εδώ όμως άρματα λαλούν
στ' απάτητα λαγκάδια.

ξεσπαθώνω – βγάζω το σπαθί
αστροπελέκι, το – toróg
χλωμός – άσπρος στο πρόσωπο
δόλος, ο – παγίδα, η, απάτη, η
ειμαρμένη, η – τύχη, η, μοίρα, η (fatum)
κρυμμένη od κρύβω
άρματα λαλούν = τουφέκια πέφτουν – strzelaja
ποδιά, η – fartuch
ευχηθής od εύχομαι
υστερώ – μένω
φωστήρ/ας – latarnia
άσκεπος – χωρίς καπέλλο

ένα τουφέκι πέφτει.
Παντού τρομάρα και σφαγή,
εδώ φυγή, εκεί φυγή,
εσκότωσαν τον κλέφτη.

Σύντροφοι' άσκεποι, πεζοί
τον φέρνουν λιπημένοι,
και τραγουδούν όλοι μαζί:
«Ελεύθερος ο κλέφτης ζει
κι ελεύθερος πεθαίνει». (Ο κλέφτης)

Γεώργιος Ζαλοκώστας (Jeorjos Zalokostos, Sirako (Epir) 1805–Ateny 1858), poeta. Wraz z rodziną zmuszony do ucieczki przed prześladowaniem ze strony Alipaszy do Livorno, gdzie studiował m.in. prawo, uczestnik powstania 1821 r., w tym też heroicznego Wyjścia z Mesolongi. Stracił siedmioro z dziewięciorga dzieci, co głęboko przeżył. Tworzył głównie w katarewusie (nagroda w konkursie poetyckim im. Ralisa (1851) za poemat *To Mesolόγγιον* (Mesolongi), lecz najlepsze są jego liryki w języku ludowym.

Τεκsty: m.in. *Ο βοριάς που τ'αρνάκια παγώνει* (Wiatr północny, co mrozi jagniątka), *To φίλημα* (Pocałunek).

Ο βοριάς που τ'αρνάκια παγώνει

Ήτον νύχτα, εις την στέγη εβογκούσε
ο βοριάς, και ψιλό έπεφτε χιόνι.
Τί μεγάλο κακό να εμηνούσε
ο βοριάς που τ'αρνάκια παγώνει;

Μες στο σπίτι μια χαροκομένη,
μια μητέρα από πόνους γεμάτη,
σου παιδιού της την κούνια σκυμμένη
δέκα νύχτες δεν έκλειγε μάτι.

Είχε τρία παιδιά πεθαμένα,
αγγελούδια, λευκά σαν το κρίνο,
κι ένα μόνο της έμεινε, ένα,
και στον τάφο κοντά ήτον κι εκείνο.

Το παιδί της με κλάμα εβογκούσε
ως να εζήταε το δόλιο βοήθεια,
κι η μητέρα σιμά του εθρηνούσε
με λαχτάρα χτυπώντας τα στήθια.

Τα γογγύσματα εκείνα κι οι θρήνοι

επληγώναν βαθιά την ψυχή μου.
 σύντροφός μου η ταλαίπωρη εκείνη,
 αχ, και το άρρωστο ήτον παιδί μου.
 Στου σπιτιού μου τη στέγη εβογκούσε
 ο βοριάς, και ψιλό έπεφτε χιόνι.
 Αχ, μεγάλο κακό μου εμνηούσε
 ο βοριάς που τ'αρνάκια παγώνει.
 Τον γιατρό καθώς είδε, εσηκώθη
 σαν τρελή. Όλοι γύρω εσωπαίναν
 φλογεροί της ψυχής της οι πόθοι
 με τα λόγι' απ' το στόμα της βγαίναν.
 «Ω, κακό που μ' ευρήκε μεγάλο!
 Το παιδί μου, γιατρέ, το παιδί μου!...
 Ένα τό'χω, δεν μ' έμεινεν άλλο
 σώσε μού το και πάρ'την ψυχή μου».

Κι ο γιατρός με τα μάτια σκυμμένα
 πολλήν ώρα δεν άνοιξε στόμα.
 Τέλος πάντων – αχ, λόγια χαμένα –
 «Μη φοβάσαι –της είπε –ακόμα».

Κι εκαμώθη πως θέλει να σκύψει
 στο παιδί, και να ιδή το σφυγμό του.
 Ένα δάκρυ επροσπάθαε να κρύψει,
 που κατέβ' εις τ' ωχρό πρόσωπό του.
 Στου σπιτιού μας τη στέγη εβογκούσε
 ο βοριάς, και ψιλό έπεφτε χιόνι.
 Αχ, μεγάλο κακό μας μνηούσε
 ο βοριάς που τ'αρνάκια παγώνει.

Η μητέρα ποτέ δακρυσμένο
 του γιατρού να μη νιώση το μάτι,
 όταν έχη βαριά ξαπλωμένο
 το παιδί της σε πόνου κρεβάτι (*Ο βοριάς που τ'αρνάκια παγώνει*).

Pomniki literatury greckiej:

Γιάννης Μακρυγιάννης (Janis Makrijanis, 1797–1864),
*Απομνημονεύματα (Pamiętniki**)*.

Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος (Konstandinos Paparigopulos,
 Konstantynopol 1815–Ateny 1891), "ojciec" nowogreckiej historiografii, autor
 monumentalnej *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* (Historia narodu greckiego), w
 której dowodził nieprzerwanej jedności dziejów Greków od starożytności przez
 wieki średnie (Bizancjum) po epokę nowożytną w opozycji do tych, którzy epokę
 bizantyńską uważali za okres upadku i dekadencji.

Pierwsza Szkoła Ateńska (romantyzm) 1860–1890

Αχιλλέας Παράσχος (Achileas Paraschos, Nafplion 1838–Ateny
 1895), rodem z Chios poeta ultraromantyczny i łzawo sentymentalny, samouk

piszący głównie w katarawusie, entuzjasta Wielkiej Idei, niezwykle popularny w swoich czasach.

Τεκsty: *Ασμάτιον, Το φίλημα,*

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Παράσχος Αχιλλέας

Κλεισθήτε, μάτια μου, κλεισθήτε,

εις το σκοτάδι·

χέρια, στο στήθος σταυρωθήτε,

ξεκουρασθήτε,

ήλθε το βράδυ!

Σταθήτε, πόδια κουρασμένα,

το μνήμα εφάνη·

ξαπλώσετε σαβανωμένα·

δυστυχισμένα,

ο δρόμος φθάνει...

Ύπνο, καρδιά· καρδιά, κοιμήσου

στης γης τα στήθη·

στη γη θα παύσουν οι παλμοί σου

κ' οι γογγυσμοί σου.

χόρτασε λήθη! (*Ασμάτιον*)

Το φίλημα

Είναι το φίλημα τροφή πυρίνη της καρδιάς,

στιγμή κλαπείσα της Εδέμ, αρχή αθανασίας,

είναι το μύρον της ζωής, η γλώσσα των αγγέλων,

έρως, εις δύο στόματα ευώδη ανατέλλων.

Είναι το φίλημα θερμή πλημμύρα αισθημάτων·

«Χριστός ανέστη» της ψυχής, το άσμα των ασμάτων·

της ήβης ψάλλον όνειρον, υμέναιος καρδιάς

άνευ στεφάνων και πομπών, πλην έμπλεως θρησκείας.

Κ' είναι το φίλημα πνοή του Πλάστου ζωογόνος,

καρδιάς δίδυμος ακτίς εις χείλη μυροβόλα·

είναι το ρήμα του Χριστού ευδαιμονίας στόνος,

αιωνιότητος στιγμή και βλάστησις εις όλα!

Μ' έν φίλημα γεννώμεθα, μ' έν φίλημα γεννώμεν,

κ' έν φίλημα λαμβάνομεν απόταν τελευτώμεν.

Σπυρίδων Βασιλειάδης (Spiridon Wasiliadis, Patry 1844–Paryż 1974), dramaturg.

Δημήτριος Παπαρηγάπουλος (Dimitros Paparigopoulos, Ateny 1843–1873), syn historyka Konstantinosa, jeden z głównych przedstawicieli ultraromantyzmu, poeta rozpaczy, autor m.in. zbioru *Στόνοι* (Jęki).

Τεκsty: *Ασμάτιον* (Mała pieśń) w (on-line) *Νέα Ελληνική Λογοτεχνία Α' Λυκείου*.

Γεώργιος Βιζυηνός (Jeorjos Wiziinos, (1849–1896), poeta i nowelista, autor m.in. noweli *Το αμάρτημα της μητρός μου*** (*Grzech mojej matki*).

Παύλος Καλλιγιάς (Pawlos Kaligas, 1814–1896) – prawnik, autor jednej z pierwszych powieści nowogreckich: *Ο Θάνατος Βλέκας* (Tanos Wlekas, 1855).

Δημήτριος Βικέλας (Dimitrios Wikelas, 1835–1909), nowelista, autor powieści *Λουκής Λάρας*** (*Lukisa Larasa przypadki*, 1879).

Εμμανουήλ Ροΐδης (Emanuil Roidis, Ermupoli 1836–Ateny 1904), eseista o sarkastycznym humorze, prozaik, autor słynnej powieści *Η πάπισσα Ιωάννα* (*Parieżyca Joanna*** , 1866).

Pokolenie 1880: zwycięstwo demotyku, rozwój poezji, narodziny prozy i krytyki literackiej (Kohler)

Historia

1. Grecja pod rządami Charilaosa Trikupisa.
2. Ελευθέριος Βενιζέλος (Elefterios Wenizelos, 1864–1936). Grecja pod jego rządami – osiągnięcia i porażki.
3. *Διεje Μεγάλη Ιδέα* (Wielkiej Idei).
4. Problem Tesalii i Epiru, Macedonii, Krety. Rozwój terytorialny Grecji.
5. Polityka zagraniczna Grecji (Turcja, Rosja, Balkany, Zachód)
6. Wojny bałkańskie
7. I wojna światowa i Εθνικός Διχασμός (rozłam narodowy).
8. Katastrofa małoazjatycka i jej skutki.

Druga Szkoła Ateńska 1880–1920 [Epoka Palamas]

Κωστής Παλαμάς (Kostis Palamas, Patry 1859–Ateny 1943)**, jeden z największych poetów języka nowogreckiego, nowelista (*nowela Śmierć dzielnego junaka* (*Ο θάνατος παλλικαριού*)**), dramaturg, krytyk – klasyk literatury nowogreckiej. Rodem z Mesolongi, po stracie rodziców w wieku siedmiu lat, wychowywał się u stryja w tym miasteczku nad laguną, której wilgotny klimat (zmarł tam na malarię Byron) wpłynął na jego zdrowie i skłonne do depresji usposobienie. Przez wiele lat był sekretarzem uniwersytetu w Atenach co sprawiło, że choć stał się prawodawcą literackiego demotyku, oficjalne dokumenty akademickie redagował w katarewusie. Autor m.in. zbiorów wierszy *Τα τραγούδια της πατρίδος μου* (*Pieśni mojej ojczyzny* (zwycięstwo demotyku w poezji: 1886); *Ίαμβοι κιε ανάπαιστοι* (Jamby i anapesty), *Ο Τάφος* (Mogiła); epicko-lirycznego poematu *Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου* (Dodekalog Cygana, 1907) oraz arcydzieła – eposu *Η φλογέρα του βασιλιά* (Królewski flet, 1910).

Teksty: m. in. sonety cyklu *Πατρίδες, Τάφος* (Mogiła).

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Παλαμάς Κωστής *Η Φλογέρα του Βασιλιά*, λόγος έβδομος (Królewski flet, księga 7), *Τάφος* 1.

W przekładach własnych: *Dzieweczka na grobie Boisarisa; Konstantyn XI Paleolog, Na śmierć Byrona.*

Εκεί που ακόμα ζουν οι Φαίακες του Ομήρου
και σμίγ' η Ανατολή μ'ένα φιλί τη Δύση,
κι ανθεί παντού με την ελιά το κυπαρίσσι,
βαθύχρωμη στολή στα γαλανά του Απείρου,

εκεί η ψυχή μου ωρέχτηκε να γλυκοζήσει
στο μεγαλόπετρο όραμα της γης του Πύρρου,
εκεί που χύνονται σαν ομορφιές ονείρου
η μάννα της αυγής, της αρμονίας η βρύση.
Τ' αθάνατου Τυφλού με νέα φωνή ελληνίδα
σοφά εκεί πέρ' αντιλαλούν οι ραψωδίες,
εκεί αναπνέει από τα ρόδα ευωδίες
του Σολωμού η σκιά σε Ελύσια, και τεχνίτης
εκεί της λύρας ξαναζει και την πατρίδα
και τη δόξα ο Δημόδοκος υμνεί της Κρήτης. (Πατρίδες Δ').

Πάει και πάει! Το σκέπασεν
ο αγκρέμιστος ο τοίχος!
Μήτε ο καρδιοφλογιστής
ο Λόγος, μήτε ο Στίχος,
μήτε ο πλάστης ο Ρυθμός
κ' η ναναρίστρα η Ρίμα
τη λευκή του ενθύμιση
γλυτώνουν απ' το μνήμα.

Τούτων όλων ο καημός
και ο θρήνος και η φροντίδα
είναι μίαν ολόχρυση
της μνήμης προσωπίδα
καρφωτή στο πρόσωπο
τ' αμάλαγο της λήθης.
– Αχ! Εσύ που πέταξες
κ' εσύ που μας αρνήθης!

Μέσ' απ' τα στολίδια αυτά
που σ' έντυσα του γάμου
σα να σε ξανοίγω πια
θαμπά και πιο μακρυνά μου!
Ρίξε την κορώνα σου
και την πορφύρα σκίσε,
πρόβαλε όπως ήσουν
κι όπως γυρεύωνα είσαι,

με τ' αγνό κορμάκι σου,
με το δικό σου βλέμμα.

Κάθε στίχος πλάνεμα
και κάθε λόγος ψέμα!

Ω ψυχή, τ' αληθινό
τραγούδι που δεν τ' όπα,
κάμε το μια προσευχή
και λάτρευε και σώπα... (Τάφος, 7).

Γιάννης Ψυχάρης (Janis Psicharis, Odessa 1854–Paryż 1929);
uczony językoznawca (rodem z Chios), obrońca Dreyfusa, współzałożyciel Ligi
praw człowieka, profesor w słynnej Ecole des Langues Orientales, gdzie objął

katedrę po Emilu Legrand. Niestrudzony propagator demotyku, autor przełomowej książki *Το ταξίδι μου* (Moja podróż, 1888), która zapowiadała zwycięstwo demotyku w prozie.

Γεώργιος Σουρής (Jeorjos Suris, Ermupoli (Samos) 1852– Neo Faliro 1919), satyryk zwany "współczesnym Arystofanesem"; redaktor satyrycznego pisma "Ο Ρωμηός" (Romios), które wychodziło przez 36 lat!. Jego kandydaturę kilkakrotnie zgłaszano do Nagrody Nobla.

Teksty: . *Και Όμως!* (A jednak), *Τεμπελιά* (Lenistwo).

Κι Όμως

Κι όμως ενώ πλέον
εσάπισα παλαίων
εις της ζωής τα πάλη
το γήρας το μισώ
και θέλω και λυσσώ
να γίνω νέος πάλι.

Τεμπελιά

Δεν έχω κέφι για δουλειά, κέφι, το – όρεξη, η, τάση, η
πάλι με δέρνει τεμπελιά
και κάθομαι στο στρώμα.
Βρίσκω το σώμα μου βαρύ
και όλ' η γη δε με χωρεί
κι ο ουρανός ακόμα.

Κακά νομίζω τα καλά

και βλέπω μία στα χαμηλά

και μία κοιτώ επάνω... μία μία –

Σ' αυτό τον κόσμο τον χαζό χαζός – τρελός

ας ημπορούσα να μη ζω

μα... δίχως να πεθάνω.

Γεώργιος Δροσίνης (Jeorjos Drosinis, Ateny 1859–1951), parnasista i symbolista rodem z Mesolongi, redaktor czasopisma "Εστία" (Ognisko), sekretarz Towarzystwa Pożytecznej Książki, członek Akademii Ateńskiej. W poezji czerpał natchnienie z folkloru (sam prowadził badania nad twórczością gminną), w utworach prozą ówczesnym zwyczajem posługiwał się językiem mieszanym (w opisach katarewusą, w dialogach demotykiem). Autor m.in. zbiorów wierszy *Ειδύλλια* (Idylle, 1884), powieści i opowiadań.

Teksty: sonet *Ο θάνατος του κύκνου* (*Śmierć labędzia**).

Ο θάνατος του Κύκνου

Εκεί, που η μαύρη φαλακρίδα κ' η άγρια πάπια
χειμαδιό βρίσκουν στην προσηλιακή στεριά,
στης λιμνοθάλασσας τ' ακρόνερα τα σάπια
τί ήρθες ζητώντας, λευκέ Κύκνε του Βοριά;

Τον Κύκνο κοσμοπλανευτή πλάνεψε κάποια

της λιμνοθάλασσας νεράϊδα, η Λευτεριά

παλάτι στεριανό του κάστρου είχε την τάπια,

κι' αντί στολίδια νύφης, άρματα βαριά.

Αϊτός ο λευκός Κύκνος θέλησε να γίνει,

κι' αἰτοῦ φτερά και νύχια τάνυσε για κείνη
α ἦτον θανάσιμη η παράτολμή του ορμή...
Και τα μαγιάπριλα, όταν γύριζαν και πάλι
τα νεροπούλια προς το βορεινό ακρογιάλι,
συνοδιά γίνηκαν στου Κύκνου το κορμί.

Śmierć Łabędzia

Gdzie czarnej łyski, dzikiej gdzie kaczki siedlisko,
tam gdzie grzejąc się w słońcu po zimowej nocy,
w przybrzeżnych zgniłych wodach mają żerowisko,
czego tam szukasz biały Łabędziu Północy?

Łabędzia zwiodła wędrownika nieszczęsnego
Rusalka Wolność co w Zatoce zamieszkała,
domem jej szaniec miast dworu marmurowego,
zamiast klejnotów ślubnych – ciężkie groźne działa.

Dla niej to biały Łabędź w orła chciał się zmienić,
skrzydła swoje rozwinąć, szpony krwią szcerwienić;
lecz zapal ten śmiertelnym stał się dlań zapałem...

Bo gdy znowu nadeszły dni maja wiosenne
i wróciły na północ na wody bagienne
wodne ptaki, usiadły nad Łabędzia ciałem...

Ιωάννης Πολέμης (Joanis Polemis, Ateny 1826–1906), poeta i dramaturg, długoletni urzędnik w Ministerstwie Oświaty. Autor poczytnych zbiorów poezji i wierszy dla dzieci.

Γιατί αγρυπνώ

Δυο γλυκιά ματάκια, μάτια ζαφειρένια,
μ' άνοιξαν πληγή·
κι αγρυπνώ απ' τον πόνο κι αγρυπνώ απ' την έννοια
κι απ' τη συλλογή.

Της νυχτός η πάχνη χάνεται κι εκείνη
όμοια με καπνό·
η αυγή προβάλλει, το φεγγάρι σβήνει,
κι όμως αγρυπνώ.

Αγρυπνώ την ώρα που κρυφοφιλιούνται
τ' άστρα ζηλευτά,
αγρυπνώ την ώρα που γλυκοκοιμούνται
τα ματάκια αυτά.

Τίνος είν' τα μάτια; Μη ρωτάς εμένα
κόρη ευγενική·
σύρε στον καθρέφτη και ζωγραφισμένα
θα τα δης εκεί.

Κώστας Κρυστάλλης (Kostas Kristalis, Sirako (Epir) 1868–Arta 1894), poeta i prozaik. Wygnany przez tureckie władze z Janin, wyjechał do Aten, gdzie miał się różnych zajęć (zecer, urzędnik kolejowy, redaktor pism). Na jego twórczość wpływ miała zwł. pieśń gminna i folklor ludowy.

Αλέξανδρος Πάλλης (Aleksandros Palis, Pireus 1851–Liverpool 1935), zamożny kupiec, zwolennik demotyku i autor słynnego przekładu na demotyckim wierszem politycznym *Iliady* i Nowego Testamentu, którego publikacja

w gazecie "Ακρόπολις" (Akropol, 1901) spowodowała krwawe zamieszki na ulicach Aten (8 ofiar śmiertelnych).

Τέσσερα Αδέρφια

Τέσσερα

(γύριζε γοργά!)

τέσσερα αδέρφια το χορό όξω στους κάμπους σέρνουν όξω=έξω

πιασμένα χέρι χέρι,

του γερο-Χρόνου τα παιδιά,

που 'ναι τα αγόρια ομορφονιοί κι η κόρη δίχως ταίρι.

Κι η κόρη

(κοίταξε ομορφιές!)

κι η κόρη πρώτη τραγουδεί: "Τους κάμπους λουλουδίζω

και τα κλαδιά φουντώνω,

του Πάσκα φέρνω τις χαρές,

στης νύχτας μέσα τη δροσιά μ'αηδόνια ξεφαντώνω". ξεφαντώνω – διασκεδάζω

Το πρώτο

(μάνα μας γλυκιά!)

το πρώτο αγόρι τραγουδεί: "Σφαλίστε τα βιβλία σφαλίζω – κλείνω

στις εξοχές να πάμε,

να δροσιστούμε στα νερά,

στον ίσκιο της γερομουριάς τα πωρικά να φάμε". ίσκιος, ο – σκιά, η

Και τ' άλλο

(κράτα το χορό!)

και τ' άλλο αγόρι τραγουδεί: "Ο τρύγος τώρα αρχίζει

με χαρωπά τραγούδια:

σταφύλια κει, σταφύλια δω:

πατείτε άντρες, στους ληνούς, τρυγάτε κοπελούδια!".

Το τρίτο

(α, μα τι χαρά!)

το τρίτο λέει: "Όμως κι εγώ τα παραμύθια φέρνω

τρίγυρω στα μαγκάλια:

μαζί με κάστανα ψητά

'Αγιο-Βασίλη φέρνω 'γω, εγώ και πορτοκάλια".

Κι όλα τους

(γύριζε γοργά!)

κι όλα τους τραγουδούν μαζί: "Γυρνάμε νύχτα μέρα

πιασμένα χέρι χέρι,

εμείς του Χρόνου τα παιδιά,

τρεις γιοί κι οι τρεις ομορφονιοί, μια κόρη δίχως ταίρι".

Αργύρης Εφταλιώτης (*Arjiris Eftaliotis*, właśc. Kleandis Michailidis, Lesbos 1849–Antibes 1923), poeta i prozaik, z zawodu pracownik domu handlowego Ralisów, obrońca języka ludowego, autor opowiadań obyczajowych, tłumacz *Odyssey* na język potoczny wierszem politycznym.

Teksty: Σα διω

Σα διω

Σα διω

διω = ιδώ

τα μάτια σου τα δυο,
χρυσή Λημνιά μου,
θαρρώ
πως άγγελο θωρώ
στην ερημιά μου.

θαρρώ – σκέφτομαι, πιστεύω

θωρώ – βλέπω

ερημιά, η – μοναξιά, η

Σα βγεις
με ρόδα της αυγής
στα χείλη απάνω,
ποθώ
στο πλάγι σου να ρθω
και ν'αποθάνω.

ποθώ – επιθυμούμαι, θέλω πολύ

Σα θες
να σου το πω μαθές
πως σ'αγαπάω,
σωπώ,
γιατι καρδιοχτυπώ και σπαρταράω.

Σα ρθω
κοντά σου και βρεθώ
πουλί πιασμένο,
και λες
πως σ'όρχεται να κλαις
γιατι σωπαίνω,

σ'όρχεται = σου έρχεται, θέλεις να

στ'αυτί
σου λέω κατιτί
απ' την καρδιά μου,
καμιά
πως δεν είδα Λημνιά,
σαν τη Λημνιά μου.

Symboliści i neoromantycy

Γιάννης Παπαδιαμαντόπουλος (Janis Papadiamandopoulos / Jean Moreas, Ateny 1856–Paryż 1910) – poeta francuskojęzyczny; symbolista i przedstawiciel szkoły romańskiej.

Τεκсты: *Στα χόρτα τα χλωρά* (Na zielonej trawie) z jedynego w języku greckim zbioru: *Τρυγόνες και έχιδναι* (Turkawki i żmije), 1878.

Στα χόρτα τα χλωρά

Θυμάσ' εκεί στην εξοχή, στα χόρτα τα χλωρά,
τί μου είπες μια φορά;

Αχ! Όλα τα λησμόνησες, τα λόγια που για μένα
έβγαιναν απ' τα χείλη σου, τα χείλη τ' ανθισμένα,
αχ, όλα τα λησμόνησες, μα εγώ δε λημονώ
τί μου είπες σαν καθόμασταν στο χόρτο το χλωρό.

Θυμάσαι τί έκαμαμε στα χόρτα τα χλωρά,
μικρή μου, μια φορά;

Αχ! Όλα τα λησμόνησες, μα εγώ δε λημονώ
πόσο γλυκά φιλιόμασταν στο χόρτο το χλωρό.

Ιωάννης Γρυπάρης (Joanis Griparis, Sifnos 1870– Ateny1942), poeta i prozaik, urzędnik ministerstwa Edukacji i dyrektor Teatru Narodowego.

Teksty: *O Χωρισμός (Rozstanie)*
O Χωρισμός

Κ' ήρθε μες στις αγάπης το μεθύσι
ο χωρισμός μια πίκρα να μου βάλει
σαν και τούτη· κι ακόμα πιο μεγάλη,
τη θάλασσα που μας έχει χωρίσει.

Μια θάλασσα και στην καρδιά έχει κλείσει,
που όταν ακούει το κύμα στο ακρογιάλι
το αιώνιο του παράπονο να ψάλλει,
έναν θρήνον αντίφωνο θ' αρχίσει.

Αντίφωνο ένα θρήνο κ' ένα κλάμα
που κλαίοντας με τη θάλασσα αντάμα
βουρκώνει πέρα ως πέρα το γιαιλό.

Ως που στερνά της θάλασσας στον άμμο
ξεψυχούν οι καημοί· και πάω και γώ
τους πόνους μου τραγούδια να σου κάνω.

Κώστας Χατζόπουλος (Kostas Chadzopoulos, Agrinio 1868– Ateny 1920), poeta i prozaik, z zawodu adwokat, odziedziczył majątek oddał się literaturze. Tworzył pod wpływem mrocznego symbolizmu skandynawskiego, uprawiał prozę obyczajową.

Teksty: *Ta elegείa και τα ειδύλλια.*

Τί κλάει, τί κλάει η καμπάνα,
φτωχή μου μάνα,
τί κλάει, τί κλάει το αέρι;
Ποιος να το ξέρει!

Και πάω και πάω μοναχή
στα έρμα βράχη
κι έχω το δρόμο χάσει
στα μαύρα δάση.

Τί κλάει, τί κλάει η καμπάνα,
φτωχή μου μάνα,
τί κλάει, τί κλάει το αέρι;

Ποιος να το ξέρει! (από *Ta Elegείa και τα ειδύλλια*)

Μιλτιάδης Μαλακάσης (Miltiadis Malakasis, Mesolongi 1869– Ateny 1943), potomek bogatej rodziny, poświęcił się twórczości literackiej, na którą największy wpływ wywarła znajomość z Jeanem Moreasem, był dyrektorem biblioteki parlamentu greckiego i prezesem Stowarzyszenia Pisarzy Greckich. Mówiono o nim w Atenach, że jest "Drosinsem, który robi wszystko, aby być Griparisem".

Θραγουδάκι

Θυμάσαι, βράδυ ήταν ωραίο,
βραδάκι καλοκαιρινό,
και το φεγγάρι ήτανε νέο,
στο γαλανό τον ουρανό.

Στο φεγγαράκι – οϊμέ! το νέο,
κι αν πιάσει ο έρωτας δε ζει.
Θυμάσαι; βράδυ ήταν ωραίο
και το κοιτάξαμε μαζί...

Λάμπρος Πορφύρας (Lambros Porfiras, właśc. Dimitris Sipsomos, Chios 1879–Pireus 1932), symbolista i parnasista, po podrózach do Paryża i Londynu, osiadł w Pireusie, obracając się w środowisku rybaków i robotników portowych w tawernach.

Το στερνό το παραμύθι

Πήραν στρατί-στρατί το μονοπάτι
βασιλοπούλες και καλοκυράδες,
από τις ξένες χώρες βασιλιάδες
και καβαλαρήδες επάνω στ' άτι. άτι, το – άλογο, το

Και γύρω στης γιαγιάς μου το κρεβάτι,
ανάμεσα από δυο χλωμές λαμπάδες,
περνούσανε και σαν τραγουδιστάδες
της τραγουδούσαν – ποιος το ξέρει – κάτι.

Κανείς για της γιαγιάς μου την αγάπη
δε σκότωσε το Δράκο ή τον Αράπη,
και να της φέρει αθάνατο νερό.

Η μάνα μου είχε γονατίσει κάτου
μ' απάνω – μια φορά κι έναν καιρό –
ο Αρχάγγελος χτυπούσε τα φτερά του.

Μυρτιώτισσα (Mirtiotisa, właśc. Teoni Drakopulu, Konstantynopol 1885–Ateny 1968) – aktorka i poetka zwana "nową Safoną"; rodem z Kiefalonii. Jedna z pierwszych w Grecji emancypantek.

Teksty: Μυρτιωτίσσα. Ποιήματα - Ποιείν.

Σ' αγαπώ

Σ' αγαπώ, δεν μπορώ
τίποτ' άλλο να πω
πιο βαθύ, πιο απλό
πιο μεγάλο!

Μπρος στα πόδια σου εδώ
με λαχτάρα σκορπώ λαχτάρα, η – χαρά, η
τον πολύφυλλο ανθό
της ζωής μου.

Τα δυο χέρια μου, να...
στα προσφέρω δετά od δένω
για να γείρεις γλυκά
το κεφάλι.

Κι η καρδιά μου σκιρτά σκιρτώ – πηδάω
κι' όλη ζήλια ζητά
να σου γίνει ως αυτά
προσκεφάλι

Ω μελίσσι μου, πιες
απ' αυτόν τις γλυκές

τις αγνές ευωδίες
της ψυχής μου.
Σ' αγαπώ τί μπορώ
Ακριβέ να σου πω
πιο βαθύ, πιο απλό
πιο μεγάλο;

Wiek prozy:

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (Aleksandros Papadiamandis, Skiatos 1851–1911)**, poeta prawosławny, najwybitniejszy pisarz grecki XIX w., nowatorski nowelista i powieściopisarz (Skiatos), piszący oryginalną mieszaniną języka archaizującego (opis) i dialektu wysp (dialog); opisujący tradycyjną wspólnotę wyspiarską (ortodoksja i Bizancjum); *Η Φόνισσα** (Zabójczyni).

Ανδρέας Καρκαβίτσας (Andreas Karkawitsas, Lechiena (Elida) 1866–Marusi 1922), lekarz wojskowy i okrętowy; poeta i prozaik, pionier prozy realistycznej (itografia) i naturalistycznej; autor minipowieści *Ο Ζητιάνος*** (*Żebrak*, 1896).

Ιωάννης Κονδιλάκης (Joanis Kondilakis, Wiano Lasitiu (Kreta) 1862–Iraklio 1920), nauczyciel, dziennikarz, prozaik naturalista, uważany za prekursora powieści psychologicznej w Grecji.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (Grigorios Ksenopoulos, Konstantynopol 1867–Ateny 1951), pisarz naturalista, dramaturg, dziennikarz (rodem z Zakintos); założyciel czasopisma "Νέα Εστία" („Nea Estia”), członek Akademii Ateńskiej i założyciel Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών (Stowarzyszenie Pisarzy Greckich).

Γιάννης Βλαχογιάννης (Janis Wlachojanis, Nafpaktos 1867–Ateny 1945), prozaik i historyk samouk; zgromadził obszerne archiwum piśmiennictwa z lat powstania 1821, m.in. odkrył i opublikował pamiętniki Makrijanisa (1907) z rekopisu, który potem zaginął.

Κωνσταντίνος Θεοτόκης (Konstandinos Teotokis, 1872–1923), nowelista i powieściopisarz, autor m.in. powieści: *Η ζωή και ο θάνατος του Καραβέλα* (*Życie i śmierć Karawelasa*).

Κώστας Βάρναλης (Kostas Warnalis, Burgas (Bułgaria) 1884–Ateny 1974), poeta i prozaik; absolwent Uniwersytetu Ateńskiego, studiował potem w Paryżu, gdzie stał się marksistą, co po jego powrocie do Aten spowodowało zwolnienie go z pracy w Akademii Pedagogicznej. Brał udział w ruchu oporu (EAM). Obrońca demotyku, autor m.in. prozy *Η αληθινή απολογία του Σωκράτου* (*Prawdziwa obrona Sokratesa***), *Το ημερολόγιο της Πηνελόπης* (*Dziennik Penelopy*).

Τекст: *Οι Μοιραίοι* (Skazani losem) w (on-line) Κώστας Βάρναλης – Ποιήματα.

Οι Μοιραίοι

Μες στην υπόγεια την ταβέρνα,
μες σε καπνούς και σε βρισιές,
(απάνου εστρίγγλιζε η λατέρνα),
όλη η παρέα πίναμε εψές.
εψές σαν όλα τα βραδάκια,

να πάνε κάτου τα φαρμάκια.
Σφιγγόταν ο ένας πλάι στον άλλο
και κάπου εφτυούσε καταγής,
ω! πόσο βάσανο μεγάλο
το βάσανο είναι της ζωής!
Όσο κι ο νους αν τυραννιέται
άσπρην ημέρα δε θυμιάται!
(Ηλιε και θάλασσα γαλάζια
και βάθος του άσωτου ουρανού,
ω! της αυγής κροκάτη γάζα,
γαρούφαλλα του δειλινού,
λάμπετε-σβήνετε μακριά μας
χωρίς να μπειτε στην καρδιά μας!).

Του ενού ο πατέρας χρόνια δέκα
παράλυτος – ίδιο στοιχειό,
του άλλου κοντόμερη η γυναίκα
στο σπίτι λιώνει από χτικιό.
στο Παλαμήδι ο γυιός του Μάζη,
κ'η κόρη του γιαβή στο Γάζι.

- Φταίει το ζαβό το ριζικό μας!
- Φταίει ο θεός, που μας μισεί!
- Φταίει το κεφάλι το κακό μας!
- Φταίει πρώτ' απ' όλα το κρασί!

Ποιος φταίει; Ποιος φταίει;... κανένα στόμα
δεν τόβρε και δεν τόπε ακόμα.

Έτσι, στην σκοτεινή ταβέρνα
πίνουμε πάντα μας σκυφοί,
σαν τα σκουλήκια κάθε φτέρνα
όπου μας εύρει, μας πατεί·
δειλοί, μοιραίοι κι άβουλοι αντάμα!
προσμένουμε ίσως κάποιο θάμα!

Κωνσταντίνος Χρηστομάνος (Konstandinos Christomanos, Ateny 1867–1911) nowelista i dramatopisarz, twórca nowoczesnego teatru Νέα Σκηνή (Nowa Scena), piewca miasta, wieloletni preceptor cesarzowej Elżbiety Bawarskiej (Sissi), autor poczytnej powieści *Το βιβλίο της αυτοκράτειρας Ελισάβετ* (Książka cesarzowej Elżbiety, 1911).

Wielcy:

Κωνσταντίνος Καβάφης (Konstandinos [Petru] Kawafis, Aleksandria 1863–1932), potomek kupieckich rodzin Fotiadisów i Kawafisów z Konstantynopola, jeden z największych poetów języka greckiego i literatury światowej, tworzący w oryginalnym stylu i języku (por. poeci hellenistyczni), które dały mu miano "ostatniego Aleksandryjczyka". Na jego dorobek pisarski składają się 154 wiersze, które sam dopuścił do publikacji (Αναγνωρισμένα, Εκδοτά), 37 "odrzuconych" (Αποκηρυγμένα) oraz 75, które nie przybrały

ostatecznej formy (Κρυμμένα). Dopiero w 1935 r. wyszło w Atenach pierwsze wydanie zbioru 154 wierszy. Sam pisał:

Είμαι Κωνσταντινουπολίτης την καταγωγήν, αλλά εγεννήθηκα στην Αλεξάνδρεια – σ' ένα σπίτι της οδού Σερίφ· μικρός πολύ έφυγα, και αρκετό μέρος της παιδικής μου ηλικίας το πέρασα στην Αγγλία. Κατόπιν επισκέφθην την χώραν αυτήν μεγάλος, αλλά για μικρόν χρονικόν διάστημα. Διέμεινα και στη Γαλλία. Στην εφηβικήν μου ηλικίαν κατοικούσα υπέρ τα δυο έτη στην Κωνσταντινούπολη. Στην Ελλάδα είναι πολλά χρόνια που δεν επήγα. Η τελευταία μου εργασία ήταν υπαλλήλου εις ένα κυβερνητικόν γραφείον εξαρτώμενον από το Υπουργείον των Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου. Ξέρω Αγγλικά, Γαλλικά και ολίγα Ιταλικά.

W języku polskim istnieje kilka przekładów (wszystkie utwory wierszem i prozą tłumaczył Zygmunt Kubiak, wiersze wszystkie – Ireneusz Kania, wybrane – Jacek Hajduk, Czesław Miłosz).

Z. Kubiak, *Kawafis Aleksandryczyk*, wyd. Tenten, Warszawa 1995.

M. Yourcenar, *Czarny mózg Piranesiego. Konstandinos Kawafis*, wyd. słowo/obraz/terytoria, Gdańsk 2004.

J. Hajduk, *Kawafis, Świat poetycki*, wyd. Homini, Kraków 2013.

Τεκсты: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Καβάφης Κωνσταντίνος Πέτρου.

Ανθολόγιο αναγνώσεων *Απολείπειν ο θεός Αντώνιον* () *Έν τω μηνί Αθύρ* (W miesiącu Atyr), *Θάλασσα του Πρωινού* (), *Θερμοπόλες* (Termopyle), *Ιθάκη* (Itaka), *Καισάριον* (Cezarion), Μύρης. *Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.* (Myris. Aleksandria 340 n.e.), *Νέοι της Σιδώνος, 400 μ.Χ.* (Młodzieńcy z Sydonu, 400 n.e.), *Τείχη* (Mur).

Νέοι της Σιδώνος (400 μ.Χ.)

Αίσχυλον Εύφορίωνος Αθηναῖον τόδε κεύθει
μνήμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας·
ἀλκήν δ' εὐδόκιμον Μαραθώνιον ἄλσος ἄν εἴποι
καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος.

Ο ηθοποιός που έφεραν για να τους διασκεδάσει
απήγγειλε και μερικά επιγράμματα εκλεκτά.

Η αίθουσα άνοιγε στον κήπο επάνω·
κ' είχε μιαν ελαφρά ευωδία ανθέων
που ενώνονταν με τα μυρωδικά
των πέντε αρωματισμένων Σιδωνίων νέων.

Διαβάσθηκαν Μελέαγρος, και Κριναγόρας, και Ριανός,

Μα σαν απήγγειλεν ο ηθοποιός

«Αίσχυλον Εύφορίωνος Αθηναῖον τόδε κεύθει» –

(τονίζοντας ίσως υπέρ το δέον

το «αλκήν δ' ευδόκιμον», το «Μαραθώνιον ἄλσος»),

πετάχθηκεν ευθύς ένα παιδί ζωηρό,

φανατικό για γράμματα, και φώναξε·

«Α δεν μ' αρέσει το τετράστιχον αυτό.

Εκφράσεις τοιούτου είδους μοιάζουν κάπως σαν λιποψυχίες.

Δώσε – κηρύττω – στο έργον σου όλην τη δύναμί σου,

όλην την μέριμνα, και πάλι το έργον σου θημήσου

μες στην δοκιμασίαν, ή όταν η ώρα σου πια γέρνει.

Έτσι από σένα περιμένω κι απαιτώ.

Κι όχι απ' τον νου σου ολότελα να βγάλεις
της Τραγωδίας τον Λόγο τον λαμπρό –
τι Αγαμέμνονα, τι Προμηθέα θαυμαστό,
τι Ορέστου, τι Κασσάνδρας παρουσίες,
τι Εφτά επί Θήβας – και για μνήμη σου να βάλεις
μόνο που μες στων στρατιωτών τες τάξεις, τον σωρό
πολέμησες και συ τον Δάτι και τον Αρταφέρνη».

Άγγελος Σικελιανός (Angielos Sikielianos, Lefkada 1884–1951)**, poeta, dramaturg, krytyk, zwany "orłem poezji nowogreckiej". Siódme i najmłodsze dziecko (przeżyła trójka), odznaczał się imponującą postawą i urodą, skłonnością do wizjonerstwa i tworzenia własnej legendy. Studiował prawo, jednak próbował aktorstwa; wiódł cygańskie życie podróżnika i bon vivanta, co umożliwiał mu związek z bogatą Amerykanką Ewą Palmer. Pragnął wcielić w życie "ideę delficką", uczynić z Delf ośrodek światowej kultury i braterstwa, poświęcając na to majątek żony. Trwałym sukcesem okazały się przedstawienia dramatu starogreckiego w ruinach teatru, jednak przedsięwzięcie skończyło się bankructwem. Ewa Palmer wróciła do Ameryki, a Angielos poślubił w 1940 r. swoją drugą żonę, Annę. Na jego żywiołową twórczość, głoszącą jedność bóstwa, natury i człowieka, wpływ miały tradycja antyczna, mistycyzm i orfizm. Był uczestnikiem ruchu oporu i angażował się w życie kulturalne i społeczne. Autor licznych zbiorów poetyckich i dramatów.

Τεκсты: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Σικελιανός Άγγελος. Ανθολόγιο αναagnώσεων *Ιερά Οδός* (),

Άγραφον

Επροχωρούσαν έξω από τα τείχη
της Σιών ο Ιησούς και οι μαθητές Του,
σαν, λίγο ακόμα πριν να γείρει ο ήλιος
ζυγώσανε αναπάντεχα στον τόπο
που η πόλη έριχνε χρόνια τα σκουπίδια,
καμένα αρρώστων στρώματα, αποφόρια,
σπασμένα αγγεία, απορρίμματα, ξεσκλίδια...

Κ' εκεί, στον πιο ψηλό σωρόν απάνω,
πρησμένο, με τα σκέλια γυρισμένα,
στον ουρανό, ενός σκύλου το ψοφίμι,
που – ως ξαφνικά ακούοντας, τα κοράκια
που το σκέπαζαν, πάτημα, το αφήκαν –
μια τέτοια οσμήν ανάδωκεν, οπού όλοι
σα μ' ένα βήμα οι μαθητές, κρατώντας
στη φούχτα τους την πνοή, πισωδρομήσαν...

Μα ο Ιησούς, μονάχος προχωρώντας
προς το σωρό γαλήνια, κοντοστάθη
και το ψοφίμι εκοίταζε· έτσι, π'ονας
δεν εκρατήθη μαθητής και Του' πεν,
από μακρά· "Ραββί, δε νιώθεις τάχα
τη φοβερήν οσμή και στέκεσ' έτσι;".

Κι Αυτός, χωρίς να στρέψει το κεφάλι

απ' το σημείο που κοίταζε, αποκρίθη·
"Τη φοβερήν οσμὴν, εκείνος πόχει
καθάρια ανάσα, και στη χώρα μέσα
την ανασαίνει, ὅθ' ἤρθαμε... Μα τώρα
αυτό που βγαίνει απ' τη φτορά θαμάζω
με την ψυχή μου ολάκερη... Κοιτάχτε
πως λάμπουνε τα δόντια αυτού του σκύλου
στον ἥλιο· ως το χαλάζι, ωσάν το κρίνο,
πέρα απ' τη σάψη, υπόσκεση μεγάλη,
αντιφεγγιά του Αιώνιου, μα κι ακόμα
σκληρή του Δίκαιου αστραπή κ' ἐλπίδα!".

Ἔτσ' εἶπ' Εκείνος· κ' εἶτε νιώσαν ἢ ὄχι
τα λόγια ταύτα οι μαθητές, αντάμα,
σαν εκινήθη, ακλούθησαν και πάλι
το σιωπηλό Του δρόμο...

Και να τώρα,
βέβαια στερνός, το νου μου πως σ' εκείνα,
Κύριε, τα λόγια Σου γυρίζω, κι ὅλος
για σκέψη στέκομαι μπροστά Σου· "Α!... δώσε,
δος και σ' ἐμένα, Κύριε, ενώ βαδίζω,
ολοένα ως ἔξω απ' της Σιόν την πόλιν,
κι από τη μια της γης στην ἄλλη ἄκρη
ὅλα εἶναι ρεῖπια, κι ὅλα εἶναι σκουπίδια,
κι ὅλα εἶναι πτώματα ἄθαφτα που πνίγουν
τη θεία πηγὴ τ' ανασασμού, ἢ στη χώρα
εἶτ' ἔξω από τη χώρα· Κύριε, δος μου,
μες στη φριχτὴν οσμὴν οπού διαβαίνω,
για μια στιγμὴ την ἅγια Σου γαλήνη,
να σταματήσω ἀτάραχος στη μέση
απ' τα ψοφίμια, και ν' ἀδράξω κάπου
και στη δική μου τη ματιάν ἐν' ἄσπρο
σημάδι, ως το χαλάζι, ωσάν το κρίνο·
κάτι να λάμπει ξάφνου και βαθιά μου,
ἔξω απ' τη σάψη, πέρα από τη σάψη
του κόσμου, ωσάν τα δόντια αυτού του σκύλου,
που, ω Κύριε, βλέποντάς τα εκείό το δειλί,
τα ἄχες θαμάσει, υπόσκεση μεγάλη,
αντιφεγγιά του Αιώνιου, μα κι ακόμα
σκληρὴ του Δίκαιου αστραπή κ' ἐλπίδα!".

Νίκος Καζαντζάκης (Nikos Kazantzakis, Iraklio 1883–Fryburg 1957)**, poeta, powieściopisarz, dramaturg, myśliciel, jeden z najważniejszych twórców greckich epoki nowożytnej; potomek rodziny kreteńskiej o tradycjach powstańczych, studiował w Atenach i w Paryżu, zwł. u Henri Bergsona (witalizm). Napisał rozprawę doktorską o filozofii Nietzschego. Przez całe życie podróżował dosłownie (Niemcy, Francja, Hiszpania, Włochy, trzykrotnie Rosja sowiecka, Anglia, kraje Europy Środkowej, Bliskiego i Dalekiego Wschodu) i

duchowo, chłonąc różne prądy filozoficzne, myśl społeczną i polityczną (chrześcijaństwo, mesjanizm, buddyzm, konfucjanizm, socjalizm, komunizm itd.). Sporadycznie sprawował urząd ministra (opieki społecznej w 1919 r. w rządzie Wenizelosa i kultury 1945), od 1948 r. na stałe osiadł w Antibes we Francji. Autor tłumaczonych niemal na wszystkie języki powieści, a także znakomitych reportaży z podróży (Ταξιδεύοντας), kilkunastu dramatów o tematyce antycznej, bizantyńskiej i historycznej oraz "dzieła życia" – obszernego eposu *Odύσσεια* (Odyseja, wersja współczesna, 1938), liczącego 33.333 wersety w siedemnastozgłoskowym wierszu, w którym uczeni naliczyli ok. 7.500 wyrazów nieujętych w żadnym słowniku języka greckiego, a który przedstawia dalsze, przede wszystkim duchowe, przygody Odyseusza-wędrowca, poczynając od miejsca i czasu, w którym zostawił go Homer.

Przekłady polskie: a/ powieści:

Greki Zorba (1946) – tł. z nowogreckiego N. Chadzinikolau, 1971;

Ostatnie kuszenie Chrystusa (1951) – tł. z angielskiego J. Wolff, 1992;

Chrystus ukrzyżowany po raz wtóry (1954) – tł. z francuskiego J. Dackiewicz, 1957;

Biedaczyna z Asyżu (1956) – tł. z francuskiego L. Kossobudzki, 1962;

Kapitan Michał (1960) – tł. z francuskiego K. Witwicka, 1960;

Sztuka ascezy. Zbawcy Boga (1945) – tł. z nowogreckiego E. Szyler, 1993;

Raport dla El Greca, 1961 – tł. z angielskiego T. Wierzbowski, wyd. Instytut Grotowskiego, Wrocław 2012.

b/dramaty:

Odyseusz (przekład własny, komputeropis);

Melissa (przekład własny, komputeropis);

Kuros (przekład własny, komputeropis);

Trylogia prometejska (*Prometeusz niosący ogień, Prometeusz skowany, Prometeusz wyzwolony*)

(przekład własny, komputeropis);

Julian Odstępca (przekład własny, komputeropis);

Nikifor Fokas (przekład własny, komputeropis);

Konstantyn XI Paleolog (przekład własny, komputeropis).

I. Wrazas, *Zbawca Boga. Kuszenia Nikosa Kazantzakisa*, wyd. UW, Wrocław 2009.

Wyspiański – Kazantzakis i modernistyczne wizje antyku. Redakcja naukowa M. Borowska, M. Kalinowska, P. Kaniecki, Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa i AL UW, Warszawa 2012.

III. Literatura nowoczesna (1920–1964)

(Mirambel)

Kryzys lat dwudziestych; pokolenie roku 1930.

Przewyciężenie demotyzmu i zwycięstwo

nowoczesności (1920–1945)

(Kohler)

Historia

1. Katastrofa *Wielkiej Idei*.
2. Grecja w okresie międzywojennym
3. Dyktatura Metaksasa.
4. II wojna światowa – potrójna okupacja.
5. Wojna domowa w Grecji.

Neosymboliści 1920–1940

Καριωτάκης i καριωτακίσι – Stracone Pokolenie

Κώστας Καρυωτάκης (Kostas Kariotakis, Tripoli (Arkadia) 1896–Preweza 1928)***, poeta i prozaik, najwybitniejszy twórca tzw. Straconego Pokolenia, symbolista i ekspresjonista, po studiach prawniczych pracował jako urzędnik w różnych prefekturach, potem w Ministerstwie Opieki Społecznej. Wydawał satyryczne pismo "Η Γάμπα" (Łydka), które zamknięto po kilku numerach. W latach dwudziestych związał się z poetką Marią Poliduri. Przenoszony urzędowo do kolejnych prowincjonalnych miasteczek i odcięty od intelektualnego życia stołecznego, popełnił samobójstwo w Prewezie w 1928 r. Jego twórczość wywarła ogromny wpływ na całe pokolenie. Wydał trzy zbiorki poezji: *Ο πόνος του Ανθρώπου και των Πραμάτων* (Cierpienie Człowieka i Rzeczy, 1919), *Νηπενθή* (Dzbaneczniki, 1921), *Ελεγεία και Σάτιρες* (Elegie i Satyry, 1927)

Τексты: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας.

Ανθολόγιο αναagnώσεων: *Δον Κιχώτες* (Don Kichoci), *Είμαστε κάτι...* (Jesteśmy jak...), *Ο Μιχαλιός* (Michałko), *Πρέβεζα* (Preweza).

Gala

Θα γλεντήσω κι εγώ μια νύχτα

Μαυροντυμένοι απόψε, φίλοι ωχροί,
ελάτε στο δικό μου περιβόλι,
μ'έναν παλμό το βράδυ το βαρύ
για ναν το ζήσουμ' όλοι.

Τ' αστέρια τρεμουλιάζουνε καθώς
το μάτι ανοιγοκλεί προτού δακρύσει.
Ο κόσμος τω δεντρώνε ρέβει ορθός. ρέβω – πέφτω κουρασμένος
Κλαίει παρακάτω η βρύση.

Από τα σπίτια που είναι σα βουβά,
κι ας μίλησαν τη γλώσσα του θανάτου,
με φρίκη το φεγγάρι αποτραβά
τ' ασημοδάχτυλά του.

Είναι το βράδυ απόψε θλιβερό
κι εμείς θαν το γλεντήσουμε το βράδυ,
όσοι έχουμε το μάτι μας ογρό
και μέσα μας τον άδη.

Οι μπάγκοι μας προσμένουν. Κι όταν βγει
το πρώτο ρόδο στ' ουρανού την άκρη,
όταν θα σκύψει απάνου μας η αυγή,
στο μαύρο μας το δάκρυ

θα καθρεφτίσει τ' απαλό της φως.
Γιομάτοι δέος ορθοί θα σηκωθούμε,
τον πόνο του θα ειπεί κάθε αδερφός
κι όλοι σκυφτοί θ' ακούμε.

Κι ως σας λέω για κάτι ωραίο κι αβρό
που σκυθρωποί το τριγυρίζουν πόθοι,
τη λέξη τη λυπητερή θα βρω

που ακόμα δεν ειπώθη.

Μαυροντυμένοι απόψε, φίλοι ωχροί,
ελάτε στο δικό μου περιβόλι,
μ'έναν παλμό το βράδυ το βαρύ
για να το ζήσουμ' όλοι.

Ναπολέον Λαπαθιώτης (Napoleon Lapatiotis, Ateny 1888–1943), studiował prawo na Uniwersytecie Ateńskim; podczas I wojny służył w wojsku m.in. w Egipcie, gdzie poznał Kawafisa. Początkowo wenezelista, potem zwolennik lewicy. Ostatnie lata borykał się z biedą i uzależnieniem od narkotyków. Popełnił samobójstwo w 1943 r. w swoim rodzinnym domu.

Teksty: sonet (on-line) *Βαο, γαο, δαο!*

Μοναζιά

Είμαι μόνος. Βραδυάζει. Τί να κάνω...
Τα χέρια μου είναι τόσο απελπισμένα!
Τα χέρια μου είναι τόσο κουρασμένα!
Τ' άφηνω και γλιστρούν, αργά στο πιάνο.
Παίζω στη τύχη κάτι αγαπημένο,
κάτι παλιό και γνώριμο και πλάνο...
Και πάλι σταματώ. Δεν επιμένω.
Θα προτιμούσα μάλλον να πεθάνω,

Τέλλος Άγρας (Telos Agras, wł. Ewjenios Joanu, Kalambaka 1899–Ateny 1944), poeta i krytyk, z zawodu prawnik, bibliotekarz Biblioteki Narodowej. Zmarł z rany od przypadkowej kuli podczas starcia żandarmierii z bojownikami EAM na ulicach Aten.

Teksty: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Άγρας Τέλλος Ποίημα ερωτικό (Wiersz miłosny).

Ρώμος Φιλύρας (Romos Filiras, wł. Jangos Ikonomopoulos, Kiato 1889–Ateny 1940), poeta i dziennikarz, od 1920 r. zdradzał objawy choroby psychicznej i w 1927 r. został zamknięty w szpitalu psychiatrycznym, gdzie zmarł.

Teksty: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας Φιλύρας Ρώμος Δέντρα (Drzewa).

Δέντρα

Ω δέντρα, που αργοσέρνετε την κορυφή στο χώμα,
που η μαύρη θλίψη σας λυγάει – αλλοίμονον– ακόμα,
σα νεκροθάφτες μοιάζετε που σκύβετε του κάκου
να θάψετε τη θλίψη σας στο βάθος ενός λάκκου (από τα *Απάντα*, 1939).

Μαρία Πολυδούρη (Maria Poliduri, Kalamata 1902– Ateny 1930), poetka nurtu neoromantycznego, podczas studiów prawniczych w Atenach związała się z Kostasem Kariotakisem; w 1926 r. wyjechała do Paryża gdzie wiodła "cygańskie" życie, ale poważnie już chora na gruźlicę wróciła do Aten w 1928. Zmarła w dwa lata po samobójstwie Kariotakisda. Autorka dwóch zbiorów poetyckich *Οι τρίλλιες που σβήνουν* (Gasnące trele), *Ηχώ στο χάος* (Echo w otchłani).

Teksty: on-line: Μαρία Πολυδούρη - Ποιήματα.

Κώστας Ουράνης (Kostas Uranis, 1890–1953), poeta i autor
znakomitych reportaży z podróży.

Pieśń rebetycka (dzieje, przedstawiciele).

Συννεφιασμένη Κυριακή

Ζεϊμπέκικος

Συννεφιασμένη Κυριακή μοιάζεις με την καρδιά μου
Που έχει πάντα συννεφιά Χριστέ και Παναγιά μου.

Είσαι μια μέρα σαν κι' αυτή πούχασα τη χαρά μου
Συννεφιασμένη Κυριακή ματώνεις την καρδιά μου.

Όταν σε βλέπω βροχερή στιγμή δεν ησυχάζω
Μαύρη μου κάνεις τη ζωή και βαρυνασπαστενάζω (Βασίλης Τσιτσάνης, 1943-44)

Όταν πίνεις στη ταβέρνα

Χασάπικος

Όταν πίνεις στην ταβέρνα, κάθεσαι και δεν μιλάς
Κάπου κάπου ανασπαστενάζεις απ' τα φύλλα της καρδιάς,

Θάθελα να σε ρωτήσω και να πληροφορηθώ
Ποιο μεράκι σ' έχει κάνει τόσο μελαγχολικό.

Μήπως έχεις αγαπήσει και προδόθηκες και συ,
Έλα κάθησε κοντά μας, να γλεντήσουμε μαζί (Βασίλης Τσιτσάνης, 1950).

Μες στις Πόλης το χαμάμ

Τσιφτετέλι

Μες στις Πόλης το χαμάμ, ένα χαρέμι κολουμπάει
Αραπάδες το φυλάνε, στον Αλή πασά το πάνε.

Διατάζει τη φρουρά του να τις φέρουνε μπροστά του
Να τις βάλει να χορέψουν και μπουζούκια να του παίξουν.

Αργιλέδες να φουμάρει με χασίσι τούρκικο
Και χανούμια να χορεύουν τσιφτετέλι γύφτικο.

Έτσι την περνάνε όλοι οι πασάδες στον ντουινιά,
Μ' αργιλέδες, με μπουζούκια, μ' αγκαλιές και με φιλιά (Άρτεμις, 1935).

Η πεθερά

Συρτός

Στου Χαροκόπου τα στενά
Μια μικροπαντρεμένη
Εσκότωσε τον άντρα της

Βρε η δαιμονισμένη.

*

Στον ύπνο που κοιμότανε
Μάνα και θυγατέρα
Εβάλανε τον ανηψιό
Και τούριξε τη σφαίρα.

*

Βρε Φούλα, δεν εσκέφτηκες
Δεν πόνεσ' η καρδιά σου
Τον άντρα σου τα νιάτα σου
Τα όμορφα παιδιά σου;

*

Βρε Φούλα, πώς έβασταξες
Και πώς βαστάς ακόμα
Εσύ νά'σαι στη φυλακή
Κι ο άντρας σου στο χώμα.

*

Και συ, κακούργα πεθερά,
Τους πήρες στο λαιμό σου
Την κόρη σου, τον ανηψιό
Τη δούλα, το γαμπρό σου.

*

Καημένε Αθανασόπουλε,
Τί σούμελε να πάθεις
Από κακούργα πεθέρα
Τα νειάτα σου να χάσεις (Ιάκωβος Μοντανάρης, 1931).

Pokolenie Roku Trzydziestego

Proza

Στράτης Μυριβήλης (Stratis Miriwilis, wł. Efstratios Stamatopoulos, Leswos 1892–Ateny 1969), prekursor pokolenia roku 30., nauczyciel i dziennikarz, demotylista; ochotnik w latach wojen bałkańskich, brał udział w I wojnie światowej i wyprawie anatolijskiej (porucznik), korespondent wojenny na froncie albańskim, współzałożyciel Narodowego Związku Pisarzy Greckich i członek Akademii Ateńskiej. Autor m.in. powieści *Η Παναγιά η Γοργόνα* (*Madonna-Syrena***).

przekłady:

De Profundis, (1924) – tł. z greckiego N. Chadzinikolau, Warszawa 1964;

Madonna-syrena (1949) – tł.H. Goldmann, Poznań 1961.

[Μιχάλης] **Καραγάτσης** (Karagatsis, 1908–1960), autor powieści *Σέργιος και Βάκχος* (Sergiusz i Bakchus).

Ηλίας Βενέζης (Ilias Venezis, wł. Ilias Melos, Ayvalik 1904–Ateny 1973), prekursor pokolenia roku 30-ego; powieściopisarz i nowelista, uczestnik kampanii anatolijskiej i jeniec turecki (z trzech tysięcy jeńców w jego batalionie pracy przymusowej tylko 23 przeżyło); powieści „wygnańcze”: *Γαλήνη*

(Ukojenie), *Αιολική γη* (Ziemia Eolska); *Το νούμερο 31328* (Numer 31328); dramat *Blok C*.

Διδώ Σωτηρίου (Dido Sotiriou), z domu Papa, Aydin (Anatolia) 1911–Ateny 2004), nowelistka i powieściopisarka z zamożnej mieszczańskiej rodziny, która zbankrutowała, a wkrótce potem wskutek Katastrofy Małoazjatyckiej, opuściła rodzinne strony na zawsze. Studiowała w Atenach, podczas II wojny uczestniczyła w ruchu oporu (EAM) i przystąpiła do partii komunistycznej. Autorka sławnych powieści: *Οι νεκροί περιμένουν* (Umarli czekają), *Ματωμένα χώματα* (Skrwawione ziemie).

Παντελής Πρεβελάκης (Pandelis Prewelakis), Retimno 1909–1986), prozaik, student filologii w Paryżu i Tesalonice, wieloletni przyjaciel i korespondent Nikosa Kazantzakisa, autor tłumaczonych m.in. na język polski powieści, w tym *Το χρονικό μιας πολιτείας* (*Kronika pewnego miasta***), o dziejach rodzinnego Retimno.

przekłady:

Śłońce śmierci (1959) – tł. z oryginału J. Strasburger, 1967;

Kronika pewnego miasta (1938) – tł. z oryginału J. Strasburger, 1975.

Πέτρος Χάρης (Petros Charis), wł. Joanis Marmariadis, Ateny 1902–1998), pisarz i dziennikarz, absolwent prawa; od 1919 współpracował z czasopismami stołecznymi, pracował w Szkole Sztuk Pięknych jako sekretarz, a od 1933 wraz z Grigoriosem Ksenopulosem redagował dwutygodnik "Νέα Εστία", pozostał redaktorem naczelnym aż do 1987. Znany przede wszystkim jako autor znakomitych opowiadań.

przekłady:

P. Charis, *Długa noc*, tł. z oryginału E. Szyler, Biblioteka Prozy Nowogreckiej 1994.

Γιώργος Θεοτοκάς (Jorgos Teotokas), 1906–1966), autor „manifestu” pokolenia roku 30-ego: *Ελεύθερο Πνεύμα* (Wolna myśl, 1929): praca nad językiem, poszukiwanie nowych form literackich, otwarcie na Zachód; autor obszernej powieści realistycznej *Αργώ* (Argo).

Άγγελος Τερζάκης (Angelos Terzakis), Nafplion 1907–Ateny 1981), prawnik; nowelista, powieściopisarz, dramaturg; autor słynnej powieści *Η πριγκιπέσσα Ιζαμπώ* (Księżniczka Isabeau).

Κοσμάς Πολίτης (Kosmas Politis), wł. Paris Taweludis, Ateny 1887–1974), powieściopisarz i nowelista; dzieciństwo spędził w Smyrnie, skąd rodzinę wygnała Katastrofa Małoazjatycka, studiował prawo we Francji i Anglii; pracował w bankach. Autor m.in. powieści: *Λεμονοδάσος* (Gaj cytrynowy), *Στου Χατζηφράγκου* (U Chadzifrangosa).

Θράσος Καστανάκης (Trasos Kastanakis), Konstantynopol 1901–Paryż 1967), nowelista i powieściopisarz; wykładowca greckiego w Ecole des Langues Orientales w Paryżu, demotykista.

Μενέλαος Λουντέμης (Menelaos Ludemis), wł. Dimitrios Walasiadis, Konstantynopol 1912–Ateny 1976)**), powieściopisarz i eseista lewicy; jego rodzina straciła dobytek w Katastrofie Małoazjatyckiej, co zmusiło Ludemisa do imania się różnych prac (m.in. pucybut i psalta), wcześniej zaangażował się politycznie (KKE). W Atenach przyjaźnił się z Warnalisem, Sikielianosem i Malakasisem, uczęszczał na wykłady filozofii i brał czynny udział w życiu

intelektualnym stolicy. Za udział w ruchu oporu (EAM) skazany początkowo na śmierć, potem więziony na Makronisi i Ai-Strati, ponownie uwięziony w 1958 i wygnany do Rumunii. W 1967 odebrano mu obywatelstwo greckie (junta), które odzyskał w 1976.

przekłady:

Czereśnie znów zakwitną (1956) – tł. R. Sierżputowska, T. Dorkofikis, Warszawa 1961.

Poezja awangardowa (neosymboliści, surrealiści, marksyści)

Γιώργος Σεφέρης (Jorgos Seferis, wł. Jorgos Seferiadis, Smyrna 1900– Ateny 1971)**, poeta (laureat Nagrody Nobla w 1963), wybitny eseista; studiował prawo i filologię; od 1926 r., śladem ojca, profesora prawa i wenezelisty, w służbie dyplomatycznej (konsul i ambasador m.in. w Londynie, na Cyprze). Na jego życiu i twórczości cieniem położyła się Katastrofa Małozjatyecvka (stracił bezpowrotnie swoją "małą ojczyznę" – Smyrnę). W czasie II wojny światowej wraz z rządem greckim przebywał na emigracji w ogóle większość życia spędził za granicą. Debiutował nowatorskim zbiorem poezji *Στροφή* (Zwrot/ka), potem tworzył pod wpływem T.S. Eliota. Jego poezja odznacza się hermetyzmem, eliptycznym i oszczędnym stylem, aluzjami do osobistych doświadczeń, trudną i wieloznaczną metaforyką, tajemniczą symboliką, emanuje melancholią, pesymizmem i gorzką, często sarkastyczną ironią.

Τεκсты: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Σεφέρης (Σεφεριάδης) Γιώργος *Αρνηση* (Zaprzeczenie), *Ευρυπίδης, Αθηναίος* (Eurypides, Ateńczyk).

Οι σύντροφοι στον Άδη

νήπιοι, οἱ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἡελίοιο
ἤσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ
(*Οδύσσεια* θ Α' 8-9)

Αφού μας μέναν παξιμάδια
τί κακοκεφαλιά
να φάμε στην ακρογιαλιά
του Ἡλίου τ' αργά γελάδια
που το καθένα κι ένα κάστρο
για να το πολεμάς
σαράντα χρόνους και να πας
να γίνεις ἥρώας κι ἄστρο!
Πεινούσαμε στις γης την πλάτη,
σα φάγαμε καλά
πέσαμε εδώ στα χαμηλά
ανίδεοι και χορτάτοι.

Αστυνάξ (Μυθιστόρημα ΙΖ')

Τώρα που θα φύγεις πάρε μαζί σου και το παιδί
που είδε το φως κάτω από εκείνο το πλατάνι,
μια μέρα που αντηχούσαν σάλπιγγες κι έλαμπαν όπλα
και τ' άλογα ιδρωμένα σκύβανε ν' αγγίζουν
την πράσινη επιφάνεια του νερού
στη γούρνα με τα υγρά τους τα ρουθούνια.

Οι ελιές με τις ρυτίδες των γονιών μας
τα βράχια με τη γνώση των γονιών μας
και το αίμα του αδερφού μας ζωντανό στο χόμα
ήτανε μια γερή χαρά μια πλούσια τάξη
για τις ψυχές που γνωρίζουν την προσευχή τους.
Τώρα που θα φύγεις, τώρα που η μέρα της πληρωμής
χαράζει, τώρα που κανείς δεν ξέρει
ποιον θα σκοτώσει και πως θα τελειώσει,
πάρε μαζί σου το παιδί που είδε το φως
κάτω απ' τα φύλλα εκείνου του πλατάνου
και μάθε του να μελετά τα δέντρα.

Πραματευτής από τη Σιδώνα

Ἡ τάχα Κοῦρον

Κυπρίδος εὐκόλοιο καὶ Ἑρμάωνος ἐνίψεις. (Χριστοδῶρου Ἐκφράσεις)

Ο νέοςπραματευτής ήρθε από τη Σιδώνα
χωρίς να φοβηθεί το θυμωμένο Ποσειδώνα.

Κοράκου χρώμα τα τσουλούφια του, ο χιτώνας του πορφύρα
και τον κρατάει στον ώμο του μια χρυσή πόρπη· μύρα
ανασαίνει και ψιμύθια κάθε πτυχή του σώματός του.

Μπήκε στην Κύπρο απ' τη θαλασσινή πόρτα της Αμμοχώστου
και τώρα χαίρεται μες στα στενά της Λευκωσίας τη λιακάδα.

Μια τουρκοπούλα στην αυλή, και σείστηκε η περιπλοκάδα
πού κορφολόγαε με τα σιντεφένια δάχτυλά της.

Εκείνος διάβηκε του ήλιου τον ποταμό σαν ένας θεός περάτης,
σαν όνειρο ψιθυριστά τραγουδώντας· «Ρόδα στο μαντήλι».

Λες γύρευαν του Δία τα πέδιλα τα βυσσινά του χείλη.

Έτσι προχώρεσε και κάθησε πλάι σ' ένα γοθτικό παραστάτη
όπου του Μάρκου το λιοντάρι κάρφωνε μ' αλαφιασμένο μάτι
έναν κοιμάμενο βοσκό που μύριζε τραγί κι ιδρώτα.

Ακούμπησα, έβγαλε από τον κόρφο του και κοίταζε μια τερακότα·
ένα γυμνό που γλιστρούσε αβέβαιο στη σαλμακίδα κοίτη
ανάμεσα στον κοιλό Ερμή και την κυρτή Αφροδίτη.

przekłady:

w: Z. Kubiak, *Kawafis Aleksandryjczyk*, wyd. Tenten, Warszawa 1995.

J. Seferis, *Król Asine i inne wiersze*, tł. M. Bzinkowski, Wrocław 2020.

J. Seferis, *Dni 1941–1956*, tł. M. Bzinkowski, wyd. słowo/obraz/terytoria, Gdańsk 2019.

Οδυσσέας Ελύτης (Odiseas Elitis, wł. Odiseas Alepudelis, Iraklio 1911– Ateny 1996)**, poeta (laureat Nagrody Nobla w 1979) i malarz, rodem z Lesbos, gdzie spędzał wakacje, co wpłynęło znacząco na jego wrażliwość i związek z przyrodą. Studiował prawo na Uniwersytecie Ateńskim; odkrywszy poezje Elouarda (od którego m.in. przyjął pseudonim "Elytis" (El = Eleutheria, Ellada, Elohim), zaczął eksperymentować z wierszem surrealistycznym. Brał udział w wojnie z Włochami (poemat: Pieśń heroiczna i żałobna na śmierć podporucznika, który padł w Albanii). Pracował w radiu greckim; brał intensywny udział w życiu kulturalnym Aten i kongresach międzynarodowych. Dziełem jego życia jest poemat *To Αξιόν εστί* (Godne jest) o skomplikowanej strukturze liturgii bizantyńskiej (Genesis, Męka, Hymn pochwalny [Gloria])

Teksty: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο λογοτεχνίας. Ελύτης Οδυσσέας.
Προσανατολισμοί (Orientacje)

Του Αιγαίου 1

Ο έρωτας
Το αρχιπέλαγος
Κι η πλώρα των αφρών του πλώρα (πλώρα), η – μπροστινό μέρος του σκάφους
Κι οι γλάροι των ονείρων του
Στο πιο ψηλό κατάρτι του ο ναύτης ανεμίζει
Ένα τραγούδι
 Ο έρωτας
 Το τραγούδι του
 Κι οι ορίζοντες του ταξιδιού του
 Κι η ηχώ της νοσταλγίας του
 Στον πιο βρεμένο βράχο της η αρραβωνιαστικιά προσμένει
 Ένα καράβι
Ο έρωτας
Το κάραβι του
Κι η αμεριμνησία των μελτεμιών του
Κι ο φλόκος της ελπίδας του φλόκος, ο – τριγωνικό πανί της πλώρης
Στον πιο ελαφρό κθματισμό του ένα νησί λικνίζει
Τον ερχομό.

Του Αιγαίου 2

Παιχνίδια τα νερά
Στα σκιερά περάσματα σκιερός – σκοτεινός
Λένε με τα φιλιά τους την αυγή
Που αρχίζει
Ορίζοντας –
 Και τ' αγριοπερίστερα ήχο
 Δονούνε στη σπηλιά τους δονώ - κλονίζω
 Ξύπνημα γαλανό μες στην πηγή
 Της μέρας
 Ήλιος –
Δίνει ο μαϊστρος το πανί μαϊστρος, ο = μαϊστράλι, το (άνεμος)
Στη θάλασσα
Τα χάρδια των μαλλιών
Στην ξεγνοιασιά του ονείρου του ξεγνοιασιά, η – αμεριμνησία, η
Δροσιά –
 Κύμα στο φως
 Ξαναγεννάει τα μάτια
 Όπου η Ζωή αρμενίζει προς
 Τ' αγνάντεμα αγνάντεμα, το – συνάντηση, η
 Ζωή –

Επτά νυχτερινά επτάστιχα III

Όλα τα κυπαρίσσια δείχνουνε μεσάνυχτα
Όλα τα δάχτυλα
Σιωπή

Έξω από τ' ανοιχτό παράθυρο του ονείρου
Σιγά σιγά ξετυλίγεται
Η εξομολόγηση
Και σα θωριά λοξοδρομάει προς τ' άστρα!

N.Chadzinikolau, *Odiseas Elitis, poeta swiatla i morza*, wyd. UAM, Poznań 2004.

Ανδρέας Εμπειρικός (Andreas Embirikos, Braila (Rumunia) 1901–Ateny 1975), poeta, prozaik, fotograf, czołowy przedstawiciel surrealizmu greckiego i jeden z pierwszych w Grecji psychoanalityków (studiował pod kierunkiem René Laforgue' a). Debiutował w 1935 r.

Νίκος Εγγονόπουλος (Nikos Engonopoulos, Ateny 1901–1985), poeta i malarz, jeden z głównych przedstawicieli surrealizmu w poezji nowogreckiej, autor m.in. poematu *Boliwar*.

Τексты: On-line: Νίκος Εγγονόπουλος - Επίσημο Site (Ποίηση).

Το καράβι του δάσους

ξέρω ότι
αν είχα
μια φορεσιά
– ένα φράκο –
χρώματος πράσινο ανοιχτό
με μεγάλα κόκκινα σκοτεινά λουλούδια
αν στη θέση της
αόρατης
αιολικής άρπας που μου χρησιμεύει
για κεφάλι
είχα μια τετράγωνη πλάκα
πράσινο σαπούνι
έτσι που ν' ακουμπά
απαλά
η μια της άκρη
ανάμεσα στους δυο μου όμους
αν ήτανε δυνατό
ν' αντικαταστήσω
τα ιερά σάβανα
της φωνής μου
με την αγάπη
που έχει
μια μεταφυσική μουσική κόρη
για τις μαύρες ομπρέλες της βροχής
ίσως τότες
μόνο τότες
θα μπορούσα να πο
τα φευγαλέα οράματα
της χαράς
που είδα κάποτες
– σαν ήμωνα παιδί –
κοιτάζοντας

ευλαβικά
μέσα στα στρογγυλά
μάτια
των πουλιών

Μάρκος Αυγέρης (Markos Awjeris, wł. Jorgos Papadopoulos, Janiny 1884– Ateny 1971), lekarz, poeta i krytyk literacki lewicowy, uczestnik ruchu oporu (EAM).

Μέσα στις ύπουλες ενέδρες των καιρών
έτοιμος πάντα να 'σαι
γι' αντίσταση κι αγώνα
Κι αν τόχει η μοίρα σου να πέσεις
βάστα ακόμα
μη πεις ποτέ, ψυχή μου παραδώσω!

Γιώργος Σαραντάρης (Jorgos Sarandaris, Konstantynopol 1908– Ateny 1941), poeta awangardy, studiował filozofię we Włoszech; ochotnik podczas wojny z Włochami na froncie albańskim, zmarł na tyfus wkrótce po powrocie do Aten.

Teksty: On-line: Γιώργος Σαραντάρης - Ποιήματα.

Ήταν μια μέρα γελαστή

Ήταν μια μέρα γελαστή
Πού την χορεύαν όλοι
Ένας σοφός μας άκουγε ξανά
Να λέμε παραμύθια
Ήταν καιρός που άνοιγε η καρδιά
Και μπαίναν τα λουλούδια
Εκελαηδούσαν όλο πιο γλυκά
Τα σύννεφα τα δέντρα
Κι ήταν μια τρέλα τα πούλια
Που ακούμπαγαν στην πλάση.

Γιάννης Ρίτσος (Janis Ritsos, Monemwazja 1909– Ateny 1990)**, najwybitniejszy poeta lewicy, autor ponad stu zbiorów wierszy (m. in. *Επιτάφιος* (Tren), *Ρωμισούνη* (Romejskość), *Σονάτα του Σελινόφωτος* (Sonata księżycowa**), kilku powieści, dramatów i wielu esejów literackich. Członek K.K.E. i EAM więziony na Limnos i Makroniso, ponownie za czasów junty na Leros.

18. *Τη Ρωμισούνη μη την κλαις*

Τη Ρωμισούνη μη την κλαις – εκεί που πάει να σκύψει
με το σουγιά στο κόκκαλο, με το λουρί στο σβέρκο,

Να τη, πετιέται αποξαρχής κι ανδριεύει και θεριεύει
και καμαρώνει το θεριό με το καμάκι του ήλιου (Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της
πικρής πατρίδας).

Επιτάφιος (απόσπασμα)

Γιε μου, σπλάχνο των σπλάχνων μου, καρδούλα της καρδιάς μου,
πουλάκι της φτωχιάς αυλής, άνθε της ερημιάς μου.

Πού πέταξε τ' αγόρι μου, πού πήγε, πού μ' αφήνει;
Χωρίς πουλάκι το κλουβί, χωρίς νερό η κρήνη.

Πώς κλείσαν τα ματάκια σου και δεν θωρείς που κλαίω,
και δεν σαλεύεις, δεν γροικάς τα που πικρά σου λέω.

Πού πέταξε τ' αγόρι μου, πού πήγε, πού μ' αφήνει;
Χωρίς πουλάκι το κλουβί, χωρίς νερό η κρήνη.

Κουβέντα μ' ένα λουλούδι

– Κυκλάμινο, κυκλάμινο, στου βράχου τη σκισμάδα,
πού βρήκες χρώματα κι ανθείς, πού μίσχο και σαλεύεις;
– Μέσα στο βράχο σύναξα το γαίμα στάλα στάλα,
μαντίλι ρόδινο έπλεξα κι ήλιο μαζεύω τώρα

(Δεκαοχτώ λιανοτραγούδια της πικρής πατρίδας)

przekłady:

Sonata księżycowa. Poematy i wiersze – tł. M. Sprusiński, wyd. Czytelnik, Warszawa 1980.

Sonata księżycowa (1956) – tł. N. Chadzinikolau w: *Najsłynniejsze poematy XX wieku*, Kraków 1996.

Νικηφόρος Βρεττάκος (Nikiforos Wretakos, Krokees (Lakonia) 1911– Plumitsa 1992), poeta lewicy, liryk; miał się różnych zajęć, głównie biurowych; wielokrotnie nagradzany, był przedstawiany do Nagrody Nobla. Brał udział jako członek K.K.E w ruchu oporu (EAM), w proteście przeciwko juncie wyjechał z Grecji (1967–1974). członek Akademii Ateńskiej.

Τεκсты: On-line: Νικηφόρος Βρεττάκος - Ποιήματα.

Αν ήταν

Αν ήταν να σου
προσφέρω ένα κρίνο
θα 'βαζα έναν
μίσχο
στον έσπερο.

Νίκος Γκάτσος (Nikos Gatsos, Asea (Arkadia) 1911–Αteny 1992), poeta, piosenkopisarz, eseista, tłumacz; przedstawiciel greckiego surrealizmu, wcześniej stracił ojca, który zmarł na statku jako emigrant do Ameryki. Gdy rodzina przeniosła się do Aten, zaczął publikować w czasopismach literackich, m.in. "Νέα Εστία", za życia wydał tylko jeden zbiór wierszy *Αμοργός* (Amorgos, 1943). Tłumaczył sztuki teatralne z hiszpańskiego, francuskiego i angielskiego. Do jego tekstów pisali muzykę m.in. Teodorakis, Chadzidakis, Ksarchakos.

Χάρτινο το φεγγαράκι

Θα φέρει η θάλασσα πουλιά κι άστρα χρυσά τ' αέρι
να σου χαϊδεύουν τα μαλλιά να σου φιλούν το χέρι.

*Χάρτινο το φεγγαράκι ψεύτικη η ακρογιαλιά
αν με πίστευες λιγάκι θα 'σαν όλα αληθινά.*

Δίχως τη δική σου αγάπη γρήγορα περνά ο καιρός
δίχως τη δική σου αγάπη είναι ο κόσμος πιο μικρός.

*Χάρτινο το φεγγαράκι ψεύτικη η ακρογιαλιά
αν με πίστευες λιγάκι θα 'σαν όλα αληθινά.*

Η μικρή Ραλλού

Σαράντα παλικάρια στην άκρη του γιαλού
επαίξανε στα ζάρια τη μικρή Ραλλού
Σ' ανατολή και δύση, σε κόσμο και ντουνιά
ρωτών ποιος θα κερδίσει την ομορφονιά
Μικρό το καλοκαίρι, μεγάλος ο καιρός
κανείς όμως δεν ξέρει, ποιος θα 'ναι τυχερός

Σαράντα παλικάρια στην άκρη του γιαλού
επαίξανε στα ζάρια τη μικρή Ραλλού
Σαράντα παλικάρια με λιονταριού καρδιά
ερίξανε τα ζάρια μια τρελή βραδιά
Ζηλεύει το φεγγάρι και στέλνει απ' τα βουνά
το μαύρο καβαλάρη που μας κυβερνά
Κι ο Χάροντας σαν φίδι τραβάει την κοπελιά
σ' αγύριστο ταξίδι, σ' ανήλιακη σπηλιά
Σαράντα παλικάρια στην άκρη του γιαλού
εχάσανε στα ζάρια τη μικρή Ραλλού.

Okres powojenny: od „Pokolenia Klęski” do nowych tendencji (1945–1985) (Kohler)

Historia

1. Wojna domowa 1945–1949
2. Rządy prawicy
3. Odbudowa Grecji w pierwszych latach powojennych
4. Junta (1967–1974)
5. Inwazja turecka na Cypr
6. Wejście Grecji do NATO i UE
7. Obecna rola Grecji w Europie i na świecie.
8. Przyczyny i fazy kryzysu.
9. Greckie partie polityczne i ich programy.
10. Wybitni politycy (Κωνσταντίνος Καραμανλής (Konstandinos Karamanlis), Γιώργος Παπανδρέου, Ανδρέας Παπανδρέου, Γιώργος Παπανδρέου (Jorgos (dziadek i wnuk) i Andreas Papandreu), Μελίνα Μερκούρη (Melina Merkuri) i inn.).

Pokolenie Powojenne i Pokolenie Klęski: „wygnańcy we własnym kraju”

(Pierwsze i Drugie Pokolenie Powojenne)

(wpływ Seferisa i Ritsosa); tematy: wojna i wojna domowa, więzienie, emigracja, klęska życiowa; odwrót od zaangażowania społecznego, tony liryczne i osobiste.

«Η δική μας γενιά, χτυπημένη από παντού, έμεινε ουσιαστικά
στις στήλες του περιθωρίου» (Μανόλης Αναγνωστάκης)

Μανόλης Αναγνωστάκης (Manolis Anagnostakis, Saloniki 1925–2005), lekarz radiolog, uczestnik ruchu oporu (EAM), więziony (w 1949 skazany na śmierć). Jego wiersze zwł. późniejsze, odznaczają się sarkastyczną ironią, emocjonalną i zaangażowaną osobiście krytyką działalności lewicy greckiej, poczuciem klęski i zwątpieniem.

Analiza wiersza: *Młodzińcy z Sydonu 1970**

Τεκсты: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Ανθολόγιο αναγνώσεων. Αναγνωστάκης Μανόλης *Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ., Νέοι της Σιδώνας*
Νέοι της Σιδώνας, 1970

Κανονικά δεν πρέπει νάχουμε παράπονο
Καλή κι εγκάρδια η συντροφιά σας, όλο νιάτα,
Κορίτσια δροσερά, αρτιμελή αγόρια
Γεμάτα πάθος κι έρωτα για τη ζωή και για τη δράση.
Καλά, με νόημα και ζουμί και τα τραγούδια σας
Τόσο, μα τόσο ανθρώπινα, συγκινημένα,
Για τα παιδάκια που πεθαίνουν σ'άλληνη Ήπειρο
Για ήρωες που σκοτώθηκαν σ'άλλα χρόνια.
Για επαναστές Μαύρους, Πράσινους, Κιτρινωπούς,
Για τον καημό του εν γένει πάσχοντος Ανθρώπου.
Ιδιαίτερος σας τιμά τούτη η συμμετοχή
Στην προβληματική κα ιστου αγώνες του καιρού μας
Δίνετε ένα άμεσο παρών και δραστικό – κατόπιν τούτου
Νομίζω δικαιούσθε με το παραπάνω
Δυο δυο, τρεις τρεις, να παίξετε, να ερωτευθείτε,
Και να ξεσκάσετε, αδελφέ, μετά από τόση κούραση.
(Μας γέρασαν προώρως, Γιώργο, το κατάλαβες;)

'Αρης Δικταίος (Aris Dikteos, wł. Kostas Konstandulakis, Iraklio 1917–Ateny 1983), poeta, eseista i tłumacz, tworzący pod wpływem egzystencjalistów francuskich (Sartre).

Μίλτος Σαχτούρης (Miltos Sachturis, Ateny 1919–Ateny 2005), potomek rodziny rodem z Idry, wybitny poeta i eseista, współpracował z wieloma czasopismami literackimi. Jego wiersze, mroczne i pesymistyczne, tłumaczono na wiele języków.

Τεκсты: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. ανθολόγιο λογοτεχνίας.
Ανθολόγιο αναγνώσεων *Ο τρελός Λαγός* (Szalony zając).

Δεν έχω γράψει ποιήματα
μέσα σε κρότους
μέσα σε κρότους κύλησε η ζωή μου
Την μιαν ημέρα έτρεμα, την άλλη ανατρίχιαζα –
Μέσα στον φόβο
μέσα στον φόβο
πέρασε η ζωή μου (*Τα φάσματα ή η χαρά στον άλλο δρόμο, 1958*).

Γιώργος Σαραντής Jorgos Sarandis (1920– 1978),

Ζωή Καρελλή (Zoi Kareli, wł. Chrisula Arjiradu (z d. Pendziki) Saloniki 1901–1999), poetka i dramatopisarka; autorka 9. zbiorów poetyckich. Uprawiała poezję osobistą, antropocentryczną czasem o akcentach mistycznych.

Τάκης Σινόπουλος (Takis Sinopulos, Elida 1917–Ateny 1981), lekarz, uczestnik ruchu oporu, autor 12. zbiorów poetyckich w nastroju egzystencjalnego rozdarcia, osamotnienia i wyobcowania jednostki (jej symbolem jest Homerowy Elpenor).

Ηλίας Σιμόπουλος (Ilias Simopoulos, Krambowo (Arkadia) 1913–Ateny 2015), poeta i tłumacz, z zawodu adwokat, długoletni prezes Stowarzyszenia Pisarzy Greckich.

Γιώργος Θέμελης (Jorgos Temelis, Samos 1900–1976), poeta i krytyk literacki.

Κική Δημουλά (Kiki Dimula, z domu Wasiliki Radu, Ateny 1931–2020), poetka, członkini Akademii Ateńskiej, żona poety Atosa Dimulasa, urzędniczka w Banku Grecji. Autorka kilkunastu zbiorów poetyckich. Uprawiała trudną poezję intelektualną, w nastroju egzystencjalnej pustki, zapomnienia i niepokoju.

Teksty: On-line: Κική Δημουλά - Ποιήματα.

Proza

Δημήτρης Χατζής (Dimitrios Chadzis, Janiny 1913–Ateny 1981),** prozaik i dziennikarz lewicowy, członek KKE, uczestnik ruchu oporu, w latach 1949–1974 na emigracji.

Κωστής Κοτζιάς (Kostis Kodzias, Ateny 1921–Moskwa 1979), powieściopisarz i dramaturg lewicowy.

Αλέξανδρος Κοτζιάς (Aleksandros Kodzias, Ateny 1926–Kea 1992), brat poprzedniego, powieściopisarz, krytyk i tłumacz, uczestnik ruchu oporu.

Νίκος Κάσδαγλης (Nikos Kasdaglis, Kos 1928–Rodos 2009), prozaik; autor m.in. powieści *Τα δόντια της μυλόπετρας* (Zęby młyńskiego kamienia).

Στρατής Τσίρκας (Stratis Tsirkas, wł. Janis Chadziandreas, Kair 1911–Ateny 1980), powieściopisarz, urzędnik bankowy; autor najpoczytniejszej powojennej powieści greckiej: trylogii *Ακυβέρνητες πολιτείες* (Bezrządne miasta), która (w przekładzie na francuski) została nagrodzona za najlepszą powieść zagraniczną we Francji za rok 1972. Autor znakomitych monografii poświęconych Kawafisowi. Podczas II wojny uczestnik lewicowego ruchu antyfaszystowskiego i członek KKE, skąd wyrzucono go po obublikowaniu pierwszej części trylogii w 1960 r. W 1968 przystąpił do KKE-e.

Σπύρος Πλασκοβίτης (Spiros Plaskowitis, Kierkira 1917–2000), pisarz i polityk, wybitny prawnik, autor poczytnych powieści i opowiadań.

Αντώνης Σαμαράκης (Andonis Samarakis, Ateny 1919–Pilos (Mesenia) 2003)**, prozaik lewicowy; uczestnik ruchu oporu; urzędnik w Ministerstwie Pracy. Autor m.in. powieści *Το λάθος* (dosł. "błąd", wyd. pol. *Pęknięcie****) i *Σήμα κινδύνου* (*Hamulec bezpieczeństwa****)
przekłady:

Hamulec bezpieczeństwa, tł. z angielskiego H. Ciepłńska, Warszawa 1981.

Pęknięcie, tł. z francuskiego P. Kamiński, Warszawa 1978.

Μαρία Ιωρδανίδου (Maria Jordanidu, z domu Kriezi, Konstantynopol 1897–1989); okres II wojny spędziła u rodziny w Mariupoli, w 1919 zdołała wrócić do Konstantynopola, wkrótce jednak znalazła się w Egipcie, gdzie wyszła za mąż. Po powrocie do Aten pracowała aż do wybuchu II wojny w ambasadzie rosyjskiej. Zaczęła pisać dopiero w wieku lat 65. Autorka powieści

opisującej barwnym językiem życie Greków Azji Mniejszej *Λοξάντρα* (Loksandra) i mniejszości greckiej w Rosji.

Βασίλης Βασιλικός (Wasilis Wasilikos, Kawala 1933), powieściopisarz, dramaturg i dyplomata, z zawodu prawnik; zmuszony do emigracji podczas junty, dyrektor greckiej stacji telewizyjnej (ET1) i ambasador przy UNESCO; w 2019 wybrany posłem do parlamentu z listy SIRIZA. Autor m.in. sławnej powieści politycznej *Z***.

przekłady:

Z tł. z francuskiego A. Chomicz i A. Daniłowicz, Warszawa 1978.

Μένης Κουμανταρέας (Menis Kumandareas, 1931–2014), powieściopisarz.

Κώστας Ταχτσίης (Kostas Tachtsis, 1927–1988), autor poczytnej powieści *Το τρίτο στέφανι* (dosł. trzeci wieniec; *Obyś trzech mężów miała***).

przekłady:

K. Tachtsis, *Obyś trzech mężów miała*, tł. E. Szyler, wyd. Prószyński, Warszawa 1962.

Γιώργος Ιωάννου (Jorgos Joanu, Saloniki 1927–1985), prozaik Szkoły Salonickiej, potomek uciekinierów z Tracji, absolwent Uniwersytetu im. Arystotelesa (historia), nauczyciel w szkołach średnich. Wydał dwa zbiorki poetyckie, alwe sławę przyniosły mu nowatorskie opowiadania i szkice prozą, które wywarły wpływ na późniejszych prozaików. Zbierał i wydawał pieśni gminne, baśnie i sztuki teatru cieni.

Dramat (osobny plik)

Ιάκωβος Καμπανέλλης (Jakowos Kambanelis, 1922–2011), dramaturg, *Mauthausen*.

Μαργαρίτα Λυμπεράκη (Margarita Liberaki, 1919–2001), powieść *Τα ψάθινα κάπελα* (Słomkowe kapelusze)

Λούλα Αναγνωστάκη (Lula Anagnostaki, 1921), dramaty obyczajowe.

Pokolenie lat 70. – Pokolenie Zwątpienia

(Trzecie Pokolenie Powojenne)

(debiuty po okresie junty)

Μιχάλης Γκανάς (Michalis Ganas, 1944), poeta.

Τζένη Μαστοράκη (Jenny Mastoraki Ateny 1949), poetka i tłumaczka, wykładowczyni na Uniwersytecie Ateńskim.

Νάσος Βαγενάς (Nasos Wajenas, 1945), poeta i eseista, wykładowca akademicki (Uniwersytet Ateński, Rzym, Cambridge), znawca twórczości Seferisa.

Δημήτρης Αλεξίου (Dimitris Aleksiu, Alepochori (Lakonia) 1949), poeta publikujący w czasopiśmie stołecznych.

Κώστας Παπαγεωργίου (Kostas Papageorjiu, Ateny 1945), poeta i krytyk literacki, z zawodu prawnik, pracownik greckiego radia, autor 5. zbiorów poetyckich, prozy i esejów.

Γιώργος Χρονάς (Jorgos Chronas, Pireus 1948), poeta.

Δωμάτια μικρά

Δωμάτια μικρά
καλά κρατούν τα
μυστικά τους
δωμάτια μικρά
καλά κρατούν τη
μουσική τους

Δωμάτια μικρά και πιο
κάτω τα τζουκ μποξ
άγνωστοι που φτάνουν
νύχτες σε άδειους
σταθμούς
μικρά παιδιά κθλούν
στεφάνια
όνειρα που σε ντύνουν
αργά

Δωμάτια μικρά όπως
στις συνοικίες
εκεί που κάνουν τέρμα
τραμ λεωφορεία

Εδώ δεν έχει ύπνο
μεσ στο μεσημέρι
κοιμούνται και ξυπνάνε
με ραδιόφωνο στο χέρι.

Pokolenie lat 80.

(Czwarte Pokolenie Powojenne, od 30 do ponad 40 twórców)

Μαρία Κούρση (Maria Kursi, Ateny 1958), poetka i pisarka, pracuje jako redaktorka w wyd. Εκδοτική Αθηνών i nauczycielka w liceum. Wydała kilka zbiorów poezji.

Κώστας Ακρίβος (Kostas Akriwos, Glafira (Magnezja) 1958), prozaik, absolwent Uniwersytetu w Janinach, nauczyciel w szkołach średnich. przekłady:

K. Akriwos, *Pandemonium*, tł. M. Bzinkowski, wyd. Książkowe Klimaty, Wrocław 2016.

Νίκος Δαββέτας (Nikos Dawetas, Ateny 1960), poeta i pisarz, krytyk literacki w wielu stołecznych czasopismach; od 1981 opublikował 6 zbiorów poezji, 5 powieści i zbiór opowiadań. Jego powieść *Η Εβραία νύφη* (Żydowska narzeczoną) została nagrodzona przez Akademię Ateńską.

Διονύσης Καψάλης (Dionisis Kapsalis, Ateny 1952), poeta, eseista, tłumacz; studiował filologię klasyczną i anglistykę w USA i Londynie, od 1999 kierownik Fundacji Banku Narodowego (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης). Jest autorem tekstów wielu popularnych piosenek.

Είναι πολύ νωρίς

Ένα συναίσθημα αργό,

καθώς τελειώνει
κάτι που άρχισε δεν
ξέρω πόσα χρόνια
κι είναι πολύ νωρίς
ακόμη νύχτες με
τρυζόνια
θα 'ρθουν πολλές, και
πάντα η μνήμη θ'
αλλοιώνει.

Είναι πολύ νωρίς
είναι νωρίς ακόμη.

Κλείνω στο χέρι μου
μια παιδική παλάμη,
και απαλά μέσα στον
ύπνο της ψυχής
με νανουρίζει
χαμηλόφωνα ποτάμι.

Είναι πολύ νωρίς
είναι νωρίς ακόμη
μ' ένα συναίαθημα
αργό καθώς βραδιάζει.

Δημήτρης Χουλιαράκης (Dimitris Chuliarakis, Ateny 1957), poeta, eseista, dziennikarz, tłumacz literatury polskiej (Kochanowski, Schulz, Słowacki, Norwid, Miciński. Hłasko, Szymborska, Różewicz, Herbert i inn.), studiował nauki społeczne na Uniwersytecie Warszawskim i scenografię w Łodzi, od 2000 współpracuje jako recenzent z gazetą "Βήμα". Autor kilku zbiorów poetyckich.

Η αγωγή του στόματος

Στόμα μη δεις το έρεβος
που τρίζοντας ανοίγεται μπροστά σου
στόμα μην τρελαθείς στις κορυφές
τη γλώσσα σου με το ξυράφι μη χαράξεις
στόμα μη φτύσεις τα δοντάκια σου
μην κλείσεις μην ανοίξεις
στόμα το σκοτωμένο αίμα σου

κράτα στον ουρανίσκο (από τη συλλογή *Η Σουπέργκα περιμένει*, 1987).

Γιώργος Μπλάνας (Jorgos Blanas, Egaleo 1959), poeta i tłumacz, studiował bibliotekarstwo. Autor 10. zbiorów poetyckich, kilku esejów i tłumaczeń z angielskiego, ale też przekładów tekstów tragedii greckiej na scenę nowogrecką.

Η ζωή κολυμπά σαν φάλαινα ανύποπτη πριν τη σφαγή

Η αγάπη τρέφει τη ζωή,
ο θάνατος πορεύει την αγάπη.
Σέρνουν οι πόθοι την τυφλή
καρδιά τους σ' ένα τόπο τυφλό,
πληθαίνοντας τους ίσκιους του χρόνου,
τσιρίζοντας μια γλώσσα του πάθους.

Πάνω σκοτάδι μουγκό·
η σάρκα του κήτους, θολή
και πιο πάνω, ψηλά· η γαλήνη
να λιάζεται σαν γάτα γκαστρομένη
στα σκαλιά του Παραδείσου.

Βαγγέλης Κάσος (Wangielis Kasos, Karditsa 1956), poeta i eseista; studiował prawo międzynarodowe w Atenach i Strasburgu, wydał 6 zbiorów poetyckich; tłumaczył m.in. Gerarda de Nerval i Paula Valery'ego.

Ηλίας Λάγιος (Ilias Lajios, Arta 1958–Ateny 2005), poeta i tłumacz, autor greckiej parodii "Ziemi jałowej" Eliota.

Χάρης Βλαβιανός (Charis Wlawianos, Rzym 1957), poeta i eseista, studiował filozofię na Uniwersytecie w Bristolu i politologię w Oxfordzie. Jego dysertację *Greece 1941–1949. From Resistance to Civil War*, wydało wyd. MacMillan w 1992. Wydał ponad 10. zbiorów poetyckich, tłumaczonych na języki obce.

Βασίλης Παπάς (Wasilis Papas, Edesa 1954), absolwent filologii włoskiej we Florencji, poeta,; autor m.in. zbioru *Chiaroscuro*.

Στρατής Πασχάλης (Stratis Paschalis, Ateny 1958), poeta i tłumacz rodem z Lesbos, wydał ponad 10 zbiorów poetyckich i wiele przekładów, zwł. z francuskiego.

Σάκης Σερέφας (Sakis Serefas, Salonika 1960), poeta, prozaik, dramaturg i historiograf Salonik. Ma w swoim dorobku ok. 70 publikacji. Absolwent Uniwersytetu im Arystotelesa (neogrecystyka i mediewistyka); nauczyciel w szkołach średnich. Autor wierszy (także dladzieci), opowiadań, powieści i wystawianych sztuk teatralnych oraz książek poświęconych dziejom rodzinnego miasta.

Θανάσης Χατζόπουλος (Tanasis Chadzopoulos, Aliweri (Ewwia) 1961), poeta i tłumacz; z zawodu psychiatra dziecięcy, członek Societe de Psychanalyse Freudienne. Autor kilkunastu zbiorów poetyckich, bajek dla dzieci i przekładów.

Παντελής Μπουκάλας (Pandelis Bukalas, Lesini (Etoloakarnania) 1957), poeta i prozaik, dziennikarz, tłumacz; z wykształcenia dentysta, od dwudziestu lat omawia książki w "Καθημερινή". Jest autorem kilku tomów poezji oraz tomu esejów i recenzji.

Παραμύθι Α'

Ψωμί ο χρόνος,
ακριβώς πικρό,
ωσάν το βλέμμα όσων απόκαμαν
και κίνησαν για το βαθύ ταξίδι
το αμεταγλώττιστο.
Μνήμη αμείλικτη το σώμα σου,
ένα κλωνί βασιλικός στ'αυτί του χάρου.
Πρώτη και μόνη σιγουριά
αυτό που πάντα διαφεύγει.

przekłady:

P. Bukalas, *Czasowniki*, tł. M. Bzinkowski, wyd. słowo/obraz/terytoria Gdańsk 2013.

Σταύρος Ζαφειρίου (Stawros Zafiriu, Saloniki 1958), poeta, prozaik inspirujący się folklorem i pieśnią gminną. Autor kilkunastu zbiorów wierszy, prozy oraz utworów dla dzieci.

Inne tematy:

Współczesne gazety i czasopisma

Teatr cieni Karagiozis

Wybitni malarze greccy

Muzyka nowogrecka

Piosenka popularna

Film grecki (Teo Angelopoulos, Kosta Gawras, Janis Kajojanis)

Taniec

Kuchnia grecka i obyczajowość

Grecy na świecie

Pomoce (osobny plik)